

Ku dhaqan Xafiis D.

FAAFINTA

الرسمية

OFFICIAL

RASMIGA AH

الجريدة

BULLETIN

EE JAMHUURIYADDA SOOMAALIYA

Sanadka 13aad

Muqdisho, 01 August 2026

Lr.3

Waaxda Maamulka Faafinta Rasmiga ah
Ee Xafiiska Garyaqaanka Guud ee Dawladda

FAAFIN BIL SOO BAXA

Qiimaha waa \$XXX Dollar, lambar waliba – **RUKUNKA:** Sanaddii waa \$XXX Dollar, Soomaaliya gudaheeda – Dibaddeedana waa \$XXX Dollar. Rukunka la weydiisto waqtiga loo gooyay wuxuu ka bilaabmaa 1 Janaayo. Qiimaha Qoritaanku F.R halkii sadar iyo wixii ka yar waa \$XXX Dollar – Rukunka iyo Qoritaanku waxaa la weydiistaa Laanta Maamulka Faafinta Rasmiga ah – Lacagta waxaa lagu bixiniyaa Xafiiska Canshuuraha ee Wasaaradda Maaliyadda.

KOBNIIN

BOGGA KOOWAAD

SHARCI

W.M

BOGGA LABAAD

XEER

BOGGA SEDDEXAAD

TALOOYIN, ISGAARSIIN, OGAYSIIS, IWM

BILAHA

March-July

2026

Tixraac: XRW/605/05/2026

Taariikh: 18/05/2026

Ku: Wasaaradda Dhallinyarada iyo Ciyaaraha
Og: Dhamman Xubnaha Golaha Wasiirrada
Og: Madaxweynaha Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliyeed

Muqdisho
Muqdisho
Muqdisho

UJEEDO: GO'AAN GOLE EE ANSIXINTA "SIYAASADDA QARAN EE HORMARINTA ISBOORTISKA SOOMAALIYA"

Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda JFS;

- Markuu arkay:** Dastuurka Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya
- Markuu arkay:** Warqadda soojeedinta ee Wasaaradda Dhallinyarada iyo Ciyaaraha ee Summaddeedu tahay **WDHI//XW/658/2026** kuna taariikhaysan **03/05/2026**;
- Markuu arkay:** Go'aanka Shirka Golaha Wasiirrada ee summaddiisu tahay **SHGW.13.153.05.26** ee **17/05/2026**, kuna saabsan ansixinta **"Siyaasadda Qaran ee Hormarinta Isboortiska Soomaaliya"** oo uu Goluhu cod buuxa ku ansixiyay;
- Markuu tixgaliyay:** Muhiimadda ay leedahay in la hormariyo Isboortiska Soomaaliya, mudnaantana la siiyo Dhallinyarada Soomaaliyeed.

Waxaa uu meelmariyay:

Qodobka 1^{aad}:

Go'aan Gole

Go'aanka Shirka Golaha Wasiirrada ee summaddiisu tahay **SHGW.13.153.05.26** ee **17/05/2026**, kuna saabsan ansixinta **"Siyaasadda Qaran ee Hormarinta Isboortiska Soomaaliya"** oo uu Goluhu cod buuxa ku ansixiyay;

Qodobka 2^{aad}

Hirgalin

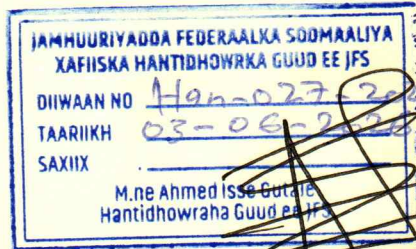
Waxaa Wasaaradda Dhallinyarada iyo Ciyaaraha loo igmaday inay hirgaliso, meelmarisana Siyaasadda kor ku xusan.

Qodobka 3^{aad}

Dhaqangal

Go'aanka Golaha waxaa uu dhaqangalayaa marka uu saxiixo Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya, Siyaasaddaana waxaana lagu soo saarayaa Faafinta Rasmiga ah ee Dawladda.

Mudane, **Hamza Cabdi Barre**
Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda JFS

THE FEDERAL REPUBLIC OF SOMALIA
OFFICE OF STATE ATTORNEY GENERAL

SUMMAD: XGG/184/2026

05/05/2026

Ku: Agaasimaha Golaha Wasiirradda

Muqdisho

Ku: Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga

Muqdisho

Og: Xafiiska Ra'iisul-wasaaraha Xukuumadda JFS

Muqdisho

Ujeeddo: Talo Bixin Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliya

Xafiiska Garyaqaanka Guud ee Dawladda asaga oo tixraacaya Warqadda **SUMMAD: WCAD/XAWSHH/3156/2026** ee ku taariikheysan **03/05/2026**, Ujeeddadeeduna ahayd: **Soo-gudbin "Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliya"**, kana soo baxday Wasaaradda Cadaaladda iyo Arrimaha Dastuurka.

Xafiiska Garyaqaanka Guud ee Dawladda oo gudanaya waajibaadkiisa shaqo si waafaqsan Xeer Lr. 18 ee 29 Jannaayo 1976, waxa uu halkaan idinkugu soo gudbinayaa **"Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliya"**, oo ay Wasaaraddu horay ugu soo gudbisay Xafiiska Garyaqaanka Guud, si uu uga guto waajibaadkiisa Shaqo, uguna bixiyo Talo Sharci.

Sidaa darteed, Xafiisku markuu darsay Siyaasadan oo ah mid mudnaan gaar ah u leh horumarinta Isboortiga Soomaaliya, waxa uu ku talinayaa in loo gudbiyo Golaha Wasiirradda si ay u ansixiyaan, maadaama aysan ka hor-imaanayn Dastuurka, Shuruucda Dalka, Danta-guud, kadib marka la dhammeystiro habraaca uu tilmaamayo Xeer Ra'iisul-wasaare Lr. 125 ee soo baxay 06/04/2023.

Ugu dambeyn, Xafiiska Garyaqaanku waxa uu ka codsanayaa Agaasimaha Golaha Wasiirradda marka ay Golaha Wasiirraddu ansixiyaan Siyaasaddan in Nuqulka Asalka ah loo soo gudbiyo Xafiiska Garyaqaanka Guud, sida ku cad Xeer Ra'iisul-wasaare Lr. 125 ee soo baxay 06/04/2023, si loogu soo saaro Faafinta Rasmiga ah ee Dawladda.

FG: Halkaan waxaa ku lifaaqan Nuqul Siyaasadda Sare ku xusan.

Qareen: Axmed Faarax Axmed
Ku-xigeenka Garyaqaanka Guud ee Dawladda

Federal Republic of Somalia
Ministry of Justice and Constitutional Affairs
Office of Director Legislations and Agreements Department

SUMMAD: WCAD/XAWSHH/3156/2026

Tr. 03/05/2026

Mudane Garyaqaane,

UJEEDDO: SOO-GUDBIN “SIYAASADDA QARAN EE HORUMARINTA ISBOORTIGA SOOMAALIYA”

Wasaaradda Cadaaladda iyo Arrimaha Dastuurka, waxa ay halkan ku soo gudbinaysaa “Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliya” oo tilmaamaysa hannaan sharci iyo mid maamul oo lagu horumarinayo isboortiga Soomaaliyeed.

Siyaasaddan oo ay diyaarisay Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga ee Xukuumadda JFS, waxay Wasaaradda Cadaaladda iyo Arrimaha Dastuurku ka gudatay waajibaadkeeda sharci ee ku aaddan siyaasadaha sharci.

Haddaba, waxaan Xafiiska Garyaqaanka Guud ee Dawladda ka codsanaynaa in uu ka guto waajibkiisa sharci ee ku aaddan siyaasadaha sharci si habraaca ansixintu u dhammeystirmo.

Wada-shaqeyn wacan.

Mudane Xasan Axmed Cali
**Agaasimaha Waaxda Sharciyada iyo Heshiisyada,
Wasaaradda Cadaaladda iyo Arrimaha Dastuurka**

Garyaqaanka Guud ee Dawladda
Og: Agaasimayaasha Guud ee Wasaaradda Cadaaladda iyo Arr. Dastuurka
Og: Xoghayaha Joogtada ah ee Wasaaradda Cadaaladda iyo Arr. Dastuurka
Og: Wasiir Ku-xigeenka Wasaaradda Cadaaladda iyo Arr. Dastuurka
Og: Wasiiru-dawlaha Wasaaradda Cadaaladda iyo Arr. Dastuurka
Og: Wasiirka Wasaaradda Cadaaladda iyo Arr. Dastuurka

= Muqdisho=
= Muqdisho=
= Muqdisho=
= Muqdisho=
= Muqdisho=
= Muqdisho=
= Muqdisho=

Address: Martine Hospital Road, Mogadishu - Somalia.
Email: legislative@moj.gov.so

Tell: 0615847146

Dr. Axmed iyo Axmed Nuur
12/05/2026

XAFIISKA GARYAQAANKA
GUUD EE DOWLADDA
GALID
Taariikh: 03/05/2026

The Federal Republic of Somalia
Office of the Prime Minister

Tixraac: XRW/XJ 0156 /04/2026

Taariikh: 29/04/2026

Ku: Wasaaradda Cadaaladda iyo Dastuurka
Og: Agaasimaha Golaha Wasiirrada
Og Garyaqaanka Guud ee Dowladda
Og: Wasaaradda Dhalinyaradda iyo Ciyaaraha

UJeeddo: Soo Gudbin Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Ciyaaraha
Soomaaliya.

Xoghayaha Joogtada Xafiiska Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda JFS,

Markuu arkay: Xeer Ra'iisal Wasaare **Lr.125** Soona Baxay **06/04/2023** iyo Habraaca Diyaarinta Hindise-Sharciyeedyada qodobkiisa **2aad** farqadaha (ii) iyo (iii) ee Siyaasadda Diyaarinta Hindise Sharciyeedyada, Xeeridaamiyayaasha iyo Gelidda Heshiisyada Xukuumadda JFS.

Markuu Arkay: Kulamo heer farsamo ah oo ay qabteen Tiirka Horumarinta Arimaha Bulshadda ee Xafiiska Raysal wasaaraha laguna falanqeeyey Siyaasadda kor ku xusan ee ay soo gudbisay wasaaradda dhalinyaradda iyo Ciyaaraha.

Markuu hubiyey: In Hindise-sharciyeedyadaan qayb ka yihiin taaba-galinta barnaamijka Siyaasadeedee Xukuumadda si waafaqsan Dastuurka KMG ah ee Dalka.

Ayaa Xafiiska Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda JFS, wuxuu usoo gudbinayaa Wasaaradda Cadaaladda iyo Arimaha Dastuurka Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Ciyaaraha, si ay uga gudato Waajibaadkeeda.

Wadashaqeyn Wacan.

Mudane: kamal Gutale

Xoghayaha Joogtada ee Xafiiska Ra'iisul Wasaaraha

JAMHUURIYADDA FEDERAALKA SOOMAALIYA
Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga

SIYAASADDA QARAN EE HORUMARINTA ISBOORTIGA SOOMAALIYA

MOGADISHU-SOMALIA

MAY 2026

TUSMADA BUUGGA

1. FARIINTA WASIIRKA.....	4
2. MAHADNAQ	5
3. DULMAR GUUD	6
4. HORDHAC	8
5. TAARIKHDA ISBOORTIGA SOOMAALIYA.....	10
6. HIMILADA	11
7. HIIGSIGA	11
8. CAQABADAHA UU WAJAHAYO ISBOORTIGA SOOMAALIYA.....	11
9. FURSADAHA.....	14
9.1. Dhallinyaro fara badan oo leh hibo isboorti.....	14
9.2. Jiritaanka kaabayaal isboorti sida garoomada oo dalka hore looga sameeyey	15
9.3. Helitaanka maalgashi ka yimaada dhinaca ganacsiyada gaarka loo leeyahay	15
10. BARTILMAAMEEDKA LA HIIGSANAYO.....	17
11. MABAADII'DA IYO QIYAMKA HAGAYA SIYAASADA	19
11.1. Mabaadii'da Hagaya Siyaasadda.....	19
11.2. Qiyamka Hagaya Siyaasadda	20
12. UJEEDDOOYINKA SIYAASADDA.....	21
12.1. Ujeeddada Guud ee Siyaasadda.....	21
12.2. Tiirarka Istiraatiijiga ah ee Hirgelinta Siyaasadda.....	21
12.2.1. Tiirka Koowaad: Dib u Habaynta Hannaanka Maamulka Guud ee Hay'adaha iyo Xiriirrada Isboortiga	21
12.2.2. Tiirka Labaad: Horumarinta Kaabayaasha Isboortiga	22
12.2.3. Tiirka Saddexaad: Horumarinta Aqoonta iyo Xirfadda Xirfadlayaasha Isboortiga	22
12.2.4. Tiirka Afraad: Barbaarinta aqooneed & jireed ee da'yarta iyo aqoonsiga hibada isboortiga	22
12.2.5. Tiirka Shanaad: Sare u Qaadidda Anshaxa Isboortiga, Ilaalinta Xirfadlayaasha iyo Isboortiga.....	23

12.2.6. Tiirka Lixaad: Ka Qaybqaadashada Isboorti ee Loo dhanyahay	23
12.2.7. Tiirka Toddobaad: Tartanada, Munaasabadaha Isboortiga iyo Abaalmarinada Guulaha.....	23
12.2.8. Tiirka Sideedaad: Abaabulka Khayraadka iyo Maalgelinta Isboortiga	24
12.2.9. Tiirka Sagaalaad: Iskaashi, muuq-bilid iyo diblomaasiyada isboortiga.....	24
13. XIRIIRKA WARBAHINTA IYO MUUQ-BILIDDA.....	25
14. ISKU DUBBARIDKA IYO HANNAANKA HIRGELINTA SIYAASADDA	27
15. HANNAANKA DABAGALKA IYO QIIMAYNTA SIYAASADDA.....	30
16. GUNNAANAD.....	32

1. FARIINTA WASIIRKA

Waxaa sharaf iyo milgo weyn ii ah inaan soo bandhigo Siyaasadda Qaran ee Isboortiga Soomaaliyeed (SQIS), oo ah dukumeenti salka u dhigaya istiraatiijiyad sal adag leh oo looga golleeyahay in lagu horumariyo qaybaha kala duwan isboortiga Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya.

Diyaarinta qabyo-qoraalka siyaasaddan waxay soo bilaabatay xili hore, iyada oo ka dhalatay wadatashi iyo iskaashi ballaaran oo u dhexeeyay hay'adaha dowladda, hay'adaha/xiriirrada isboortiga dalka,

xirfadlayaasha isboortiga, bulshada rayidka oo ay ugu horeeyaan dhalinyarada iyo bah-wadaagta caalamiga ah. Waxaan si gaar ah ugu faraxsanahay inaan goobjoog u noqdo dhammeystirka, soo bandhigista iyo fullinta siyaasadan muhiimka ah oo ku soo hagaagtay xili baahi weyn loo qabo.

Isboortigu wuxuu door muhiim ah ka ciyaaraa mideynta bulshada, kobcinta dareenka waddaninimo, iyo xoojinta wadajirka bulshada Soomaaliyeed. Waxaa intii muddo ah socday dadaallo heerar kala duwan leh oo lagu horumarinayo isboortiga dalka. Hase yeeshee, maqnaanshaha siyaasad dhexe oo mideysan ayaa saamayn taban ku yeelatay xaqiijinta dib u habaynta hay'adaha Isboortiga Dalka. Iyada oo arrinkaas laga duulayo, Siyaasadda Qaran ee Isboortiga Soomaaliyeed waxay soo bandhigaysaa hannaan mideysan oo lagu hago horumarinta, maamulka, iyo maaraynta isboortiga heer kasta, laga billaabo heerka bulshada ilaa heer qaran.

Siyaasaddani waxay mudnaan gooni ah siinaysaa xoojinta iyo dhismaha hay'adaha iyo xiriirrada isboortiga, hagaajinta kaabayaasha, dhiirrigelinta ka-qaybgalka loo dhan yahay, kor u qaadidda awoodda farsamo, iyo ballaarinta fursadaha dhalinyarada iyo bulshada qeybaha kala dugan duwan.

Hirgelinta siyaasaddan waxay u baahan tahay dadaal iyo iskaashi dhab ah oo ay yeeshaan dhammaan daneeyayaasha isboortiga kala duwan ee gudaha dalka iyo dibaddiisa. Wasaaradda Dhalinyarada iyo Isboortiga XFS waxay si buuxda diyaar ugu tahay inay hoggaamiso dadaallada arrintaas ku wajahan si loo xaqiijiyo ka miradhalinta ujeedooyinka iyo yoolasha ku xusan siyaasaddan.

Waxaan ku kalsoonahay in siyaasaddani ay horseedi doonto sare u qaadista heerka tayo iyo wax-ku-oolnimo ee isboortiga dalka, kobcinta karaanka bahda dhalinyaradda Isboortiga, iyo dib u soocelinta maqaamka isboortiga ee dalku uu ku lahaa fagaarayaasha caalamka.

Md. Maxamed Cabdulqaadir Cali
Wasiirka Wasaaradda Dhalinyarada iyo Isboortiga XJFS

2. MAHADNAQ

Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya waxay si wayn ugu mahadnaqaysaa dhammaan hay'adaha, khubarada, iyo daneeyayaasha kala duwan ee ka qayb qaatay diyaarinta, dib u eegista, iyo dhammaystirka Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliyeed.

Mahadnaq gaar ah waxaa mudan shaqaalaha iyo masuuliyiinta Wasaaradda oo uu ugu horeeyo Wasiirka Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga Mudane Mohamed Cabdulqaadir Cali oo lahaa dardargalinta dhammaystirka siyaasadan, khubarada isboortiga ee gudaha dalka iyo dibadda, Guddiga Olombikada Qaranka Soomaaliyeed, xiriirrada iyo ururada isboortiga, haweenka, dhallinyarada, xirfadlayaasha isboortiga iyo dhammaan dhinacyadii kale ee fikradahooda, talooyinkooda, iyo khibradahooda ku biiriyay geeddi socodkii diyaarinta siyaasaddan.

Sidoo kale, Wasaaraddu waxay u mahadcelinaysaa hay'adaha kala duwan ee Xukuumadda Dan Qaran taageeradooda iyo doorkooda ku aaddan dhiirrigelinta dhammaystirka siyaasaddan muhiimka u ah bahda isboortiga Soomaaliyeed.

Ugu dambayn, Wasaaraddu waxay qiraysaa in ay siyaasaddan tahay natiijo ka dhalatay iskaashi, wadatashi, iyo dadaal wadareed ay si wada jir ah u bixiyeen bahda isboortiga. Sidaas darteed, waxaan rajaynayaa in isla ruuxdaas wadajirka ahi ay saldhig u noqoto hirgelinta iyo mirodhalinta Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliyeed.

3. DULMAR GUUD

Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliya waa siyaasad looga golleeyahay in lagu maamulo laguna horumariyo guud ahaan isboortiga dalka heer federaal iyo heer Dowlad Goboleed si isboortiga dalka uu u noqdo mid horumarsan oo la jaanqaada heer gobol iyo caalamka.

Siyaasaddan ayaa ah middii ugu horeeysay uu dalku yeelanayo tan iyo kolkii dalka laga aasaasay Jamhuuriyadda Seddexaad. Maqnaashaha siyaasadan ayaa ahayd caqabad ballaaran oo uu wajahayay isboortiga dalka maadaama aysan jirin siyaasad Qaran oo hagta horumarka isboortiga dalka.

Siyaasaddan ayaa waxaa diyaariyay Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga si waafaqsan wajibaadka Wasaaradda iyo xeerarka dhaqan-galka ah ee u degsan Dalka. Siyaasadan oo loogu talagalay in la fuliyo muddada u dhaxaysa 2026-2030 ayaa waxay lafdhabar u tahay dib u habaynta, casriyaynta iyo horumarinta isboortiga dalka noocyadiisa kala duwan.

Waxay sidoo kale bar-billow wanaagsan u ah hawlaha horumarinta isboortiga iyada oo qeexaysa himilo, hiigsi, qayim iyo ujeedooyin cad cad oo loogu talagalay in ay wax wayn ku soo kordhiyaan isboortiga dalka.

Himilada:

Dal isku duuban oo gaara isla markaana joogteeya guulo isboorti oo heer sare ah, heer shakhsi iyo heer qaranba.

Hiigsiga:

Hagidda iyo xoojinta dadaallada lagu kobcinayo isboortiga si uu u noqdo dhaqan bulsho oo kor u qaada caafimaadka, fayoobida, iyo firfircoonida bulshada, isla markaana horumariya xirfadda iyo tayada bahda isboortiga.

Mabaadii'da iyo Qiyamka Hagaya Siyaasadda:

Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliya waxay ku salaysan tahay mabaadii' hagaya iyo qiyam aasaasi ah oo dejinaya saldhigga jihataynta, maamulka, hirgelinta, iyo horumarinta isboortiga dalka. Mabaadii'dan iyo qiyamkan waxay hubinayaan in isboortigu noqdo aalad wax ku ool ah oo ka qayb qaadata horumarinta qofka, kobcinta bulshada, xoojinta wadajirka qaranka, iyo dhismaha hannaan isboorti loo dhan yahay, hufan, oo waara.

Mabaadii'da:

- **Isla xisaabtan iyo ka mid ahaansho**
- **Sinnaan iyo caddaalad**
- **Ka qayb qaadashada loo siman yahay**
- **Aqoonsiga kartida iyo horumarinta hibada**
- **Waxqabad heer sare ah**
- **Joogtaynta**

Qayimka:

- **Daacadnimo**
- **Ixtiraam**
- **Ciyaar caddaalad ah**

Ujeedooyinka Siyaasadda:

Siyaasadan ayaa waxaa ku jira ujeedooyin cad cad oo looga gol-leeyahay in lagu hormariyo isboortiga dalka.

Tiirarka Istiraatiijiga ah ee Hirgelinta Siyaasadda:

Si loo xaqiijiyo ujeeddada guud ee siyaasaddan, waxaa mudnaan gaar ah la siinayaa tiirarkan istiraatiijiga ah ee soo socda:

- 1) Dib u habaynta hannaanka maamulka guud ee hay'adaha iyo xiriirrada isboortiga dalka.
- 2) Horumarinta kaabayaasha isboortiga.
- 3) Horumarinta aqoonta iyo xirfadlayaasha isboortiga.
- 4) Barbaarinta aqooneed iyo jireed ee da'yarta iyo aqoonsiga hibada isboortiga.
- 5) Sare u qaaddida anshaxa isboortiga iyo ilaalinta xirfadlayaasha isboortiga.
- 6) Ka qayb qaadashada isboorti loo dhanyahay.
- 7) Tartanada, munaasabadaha isboortiga abaalmarinnada.
- 8) Abaabulka khayraadka iyo maalgelinta isboortiga.
- 9) Iskaashi, muuq-bilid iyo diblomaasiyadda isboortiga.

Dukumeentigani wuxuu sidoo kale tilmaamayaa caqabadaha waaweyn ee haysta isboortiga dalka, sida maqnaanshaha sharciyo iyo siyaasado dhameystiran, tabar yarida ama nuglaanta hay'adaha, burburka kaabayaasha isboortiga, miisaaniyad la'aanta hay'adaha/xiriirrada isboortiga, iyo tayada hooseeysa ee aqoonta xirfadlayaasha isboortiga. Sidoo kale, siyaasadan waxay muujinaysaa in ay jiraan fursado waaweyn oo ay ka mid yihiin dhallinyaro badan oo leh hibo isboorti, kaabayaal dib loo soo nooleyn karo, iyo taageerto laga heli karo dowladda, ganacsiga gaarka loo leeyahay, iyo bahwadaagta kale ee isboortiga taageerta.

Siyaasaddan waxay suurtagalin doonta in helo isboorti bulshada iyo dalkaba u leh waxtar la taaban ee dhinacyada horumarinta bulshada sida; ka qayb-qaadashada nabadaynta dalka, ka hortaga fikirka xagjirka, soo saarista xirfadlayaal heer sare ah, shaqa abuurka dhallinyarada iyo sare u qaadista ka faa'iidsiga hibada isboorti ee ku jirta dhallinyaradeena.

Siyaasaddan ayaa waxaa ay dhabaha u xaaraysaa diyaarinta sharciga isboortiga dalka oo Wasaaradda ay ku hawlan tahay iyo diyaarinta Qorshaha Istaraatiijiyadda ee Horumarinta Isboortiga dalka kuwaas oo iyaguna wax badan oo wanaagsan ku soo kordhin doona tayanta iyo horumarinta isboortiga dalka.

Ugu danbayn, bahda Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga Xukuumadda Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya oo uu ugu horreeyo Wasiirka Wasaaradda, waxay si buuxda ugu mahad celinayaan dhammaan dadkii iyo hay'adihii kala duwanaa ee gacanta ka gaystay hirgalinta iyo dhammaystirka siyaasadan muhiimka u ah hawlaha isboortiga dalka.

4. HORDHAC

Isboortiga waxaa lagu qeexaa dhammaan noocyada kala duwan ee dhaqdhaqaaqa jireed, ha ahaadeen kuwo rasmi ah ama kuwo aan rasmi ahayn, kuwaas oo loo maro ka qaybgal furan ama tartan, ujeeddadooduna tahay horumarinta caafimaadka jirka, fayoobida maskaxda, kobcinta xirfadaha, iyo xoojinta isku xirnaanta bulshada, iyadoo lagu hagayo xeerar ama hannaan la isla oggolyahay.

Colaaddii sokeeye ee dalka waxay sababtay burbur guud oo ku yimid hay'adihii dowliga ahaa, waxaana ay si gaar ah u saameysay qaybaha kala duwan ee kaabayaasha isboortiga. Waxaa si weyn hoos ugu dhacay awooddii qaybaha muhiimka u ahaa horumarka isboortiga, sida xirfadlayaasha, tababarayaasha, garsoorayaasha, maamulayaasha, iyo khabarada farsamo ee loo baahnaa. Arrintaasi waxay keentay in nidaamyadii, qaab dhismeedkii, iyo hab-maamulkii isboortigu ay si weyn u tabar darreeyaan.

Burburkaasi wuxuu saameeyay qaab dhismeedkii isboortiga ee heer kasta, laga bilaabo heerka bulshada hoose, dugsiyada, iyo jaamacadaha, ilaa heer gobol iyo horyaallada qaran. Taasi waxay caqabad ku noqotay koboca ciyaartooyda iyo xirfadlayaasha isboortiga, waxayna si toos ah u xaddiday fursadaha lagu ogaan karo, lagu kobcin karo, laguna horumarin karo hibada dhallinyarada Soomaaliyeed.

Inkasta oo la sameeyay dadaallo dib u soo nooleyn ah oo xooggan, isla markaana lagu tallaabsaday guulo muhiim ah oo ay ka mid yihiin dib u billaabidda tartamada gudaha ee qaranka iyo matalaadda dibadda, dib u dhiska garoomada kala duwan, iyo soo saarista ciyaartooy qaran oo dhinacyo kala duwan leh, haddana horumarka waxaa weli caqabad ku ah jiritaan la'aanta ilo dhaqaale iyo kuwo farsamo oo la isku hallayn karo, iyo maqnaanshaha siyaasad qaran oo mideysan oo hagi karta hawlahaas. Arrimahani waxay si cad u muujiyeen baahida degdegga ah ee loo qabo siyaasad dhammaystiran, loo dhan yahay, oo lagu hago yoolasha la hiigsanayo mustaqbalka dhow iyo kan fog.

Haddaba, iyadoo laga jawaabay baahidaas, Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga waxay diyaarisay Siyaasadda Qaran ee Isboortiga Soomaaliyeed (SQIS). Siyaasaddani waxay soo bandhigaysaa jihayn istiraatiiji ah oo mideysan, taas oo lagu hagayo horumarinta, maamulka, iyo kobcinta hawlaha isboortiga dalka ee heer kasta.

Siyaasaddu waxay sidoo kale mudnaan gaar ah siinaysaa dib u dhiska, xoojinta iskaashiga, iyo horumarinta xiriirrada lala yeesho hay'adaha isboortiga ee heer gobol, heer qaaradeed, iyo heer caalami ba, gaar ahaan Afrika, Carabta, iyo caalamka intiisa kale. Arrintani waxay fududeyn doontaa aqoon isweydaarsiga, kobcinta xirfadaha, iyo kordhinta ka qaybgalka tartammada caalamiga ah.

Siyaasaddan waxaa udub dhexaad u ah garawshiyaha in isboortigu yahay aalad muhiim ah oo tiir u ah caafimaadka qofka, firfircoonida bulshada, awood siinta dhallinyarada, horumarinta nabadda iyo midnimada qaranka. Waxay ku dhisan tahay mabaadi'da sinnaanta, daah furnaanta, isla xisaabtanka, iyo hufnaanta. Siyaasaddani waxay sidoo kale qeexaysaa aragtida guud, yoolasha, iyo arrimaha hortabinta u leh qaab dhismeedka hay'adaha lagama maarmaanka u ah dib u dhiska iyo horumarinta isboortiga Soomaaliya.

Ugu dambayn, hirgelinta siyaasaddan waxay horseedi doontaa dib u soo celinta sumcaddii isboorti ee Soomaaliya, ka miro dhalinta karaanka iyo xirfadda dhalinyarada, iyo sare u qaadista awoodda tartan iyo xirfadeed ee ciyaartooyda Soomaaliyeed, si dalku uga qaato kaalin muuqata isboortiga heer gobol iyo heer caalami.

5. TAARIKHDA ISBOORTIGA SOOMAALIYA

Isboortiga casriga ah ee Soomaaliya wuxuu leeyahay taariikh dib ugu laabanaysa xilligii gumeysiga, gaar ahaan billowgii qarnigii 20-aad. Xogaha la heli karo waxay muujinayaan in ciyaaraha, gaar ahaan kubadda cagta, ay dalka ka jireen tan iyo 1920-dii, halka kooxo isboorti iyo tartammo maxalli ah ay si tartiib tartiib ah uga hanaqaadeen magaalooyinka waaweyn sida Muqdisho. Marxaladdan hore, kooxo caan noqday sida Comando Marina, Gaadiidka FC (Auto Parco), AC Bondhere, iyo LLPP Jeenyo ayaa saldhig u noqday koboca isboortiga, iyaga oo horseeday xiise bulsho iyo tartan abaabulan oo si tartiib ah u sii ballaartay.

Dhinaca maamulka, isboortigu wuxuu yeeshay qaab-dhismeed qaran oo sii xoogaystay markii Xiriirka Kubadda Cagta Soomaaliyeed si rasmi ah loo aasaasay sannadkii 1951. Tani waxay caddeyn u tahay in maamulka isboortiga Soomaaliyeed uu leeyahay xididdo taariikheed oo ka horreeya xornimada dalka, isla markaana isboortigu horey ugu jiray geeddi socodka samaysanka hay'adaha qaran. Xorriyaddii ka dib, dowladdii Soomaaliyeed waxay xoogga saartay horumarinta isboortiga si loo xoojiyo midnimada qaranka, loo kobciyo karaanka dhalinyarada, loona dhiso nidaamyo iyo xiriirro rasmi ah oo maamula noocyada kala duwan ee ciyaaraha.

Sannadihii 1960-dii iyo 1970-dii, isboortiga Soomaaliya wuxuu galay marxalad hormar iyo koboc aad uu nidaamsan oo tayo leh. Tartammo gudaha ah ayaa sii xoogaystay, kooxo heer qaran ahna waxay noqdeen kuwo si weyn loo yaqaan. Isla muddadaas, Soomaaliya waxay xoojisay joogitaankeeda caalamiga ah, waxaana Guddiga Qaranka Olombikada Soomaaliyeed si rasmi ah u aqoonsaday Guddiga Olombikada Adduunka sannadkii 1972. Aqoonsigaasi wuxuu ahaa tallaabo muhiim ah oo dalka u sahashay inuu si rasmi ah uga mid noqdo dhaqdhaqaaqa Olombikada caalamka

Xilligaas, Soomaaliya waxay gaartay guulo isboorti oo muuqda oo sare u qaaday sumcadda qaranka. Dhinaca kubbadda kolayga dumarka, Soomaaliya waxay martigelisay tartankii Women's AfroBasket ee 1979, halkaas oo ay ku gashay kaalinta labaad, kana noqotay dalkii ugu horreeyey ee Zone 5 ka tirsan ee bilad ka hela tartankaas. Guushaasi waxay muujinaysay in Soomaaliya xilligaas aanay ku koobnayn ka qaybgal oo keliya, balse ay lahayd awood tartan oo qaaradeed isla markaana soo hoyay guulo waawayn.

Ciyaaraha fudud ayaa iyaguna ahaa qeyb kale oo Soomaaliya si weyn uga dhex muuqatay. Guushii ugu caansanayd ee shaqsiyeed waxaa gaadhay Cabdi Bile Cabdi, oo ku guuleystay orodka 1500 mitir ee Horyaalkii Adduunka sannadkii 1987. Guushan waxaa loo tixgeliyaa mid ka mid ah guulaha ugu waaweyn ee abid ay Soomaaliya ka gaarto isboortiga heer caalami, waxayna caddeyn u noqotay in dalka uu leeyahay karti iyo hibo isboorti oo gaari karta heerka ugu sarreeya. Intaa waxaa dheer, halyeey Cabdullaahi Nuur Waasuge ayaa sanadkii 1973 ku guuleystay billadda dahabka ee boodada sare ee Ciyaarihii Afrika, taas oo caddeyn u ahayd heerka ay Soomaaliya ka gaartay ciyaaraha fudud xilligaas.

Markii dowladdii dhexe burburtay sannadkii 1991, isboortiga Soomaaliya wuxuu galay marxalad aad u adag. Burburkaasi wuxuu saameeyey hay'adihii, xiriiradii, tartamadii, iyo kaabeyaashii isboortiga. Garoomo badan ayaa burburay, nidaamyadii tartamada qarankuna way istaageen ama si weyn ayay u daciifeen. Xaaladdaasi waxay si toos ah u dhaawacday koboca ciyaartooyda, tayeynta xirfadlayaasha, iyo awooddii dalka ee ka qaybgalka joogtada ah ee fagaarayaasha gobolka iyo caalamka.

Si kastaba ha ahaatee, inkastoo ay jireen dhibaatooyin amni, dhaqaale, iyo kala daadsanaan hay'adeed, isboortigu gebi ahaanba kama bixin nolosha bulshada Soomaaliyeed. Meelo badan oo dalka ah waxaa si iskaa wax u qabso ah uga sii socday ciyaaro iyo kulammo bulsho, taas oo muujinaysay in isboortigu weli ahaa meel firfircooni, kulmid, iyo rajayn bulsho lagu ilaashado. Xilliyadii colaadaha, waxaa sidoo kale jiray shakhsiyaad iyo dadaallo bulsho oo u arkayay isboortiga aalad lagu yareeyo kala fogaanshaha bulshada, looguna abuurto dhalinyarada dariiq ka duwan rabshadda. Sidaas darteed, isboortigu wuxuu si toos ah iyo si dadbanba uga qayb qaatay ilaalinta isku xirnaanta bulshada iyo horumarinta nabadda.

Laga bilaabo sannadihii 2000, waxaa dib u soo xoogaystay dadaallo lagu soo nooleynayo isboortiga Soomaaliya. Xiriiro isboorti ayaa dib loo dhisay, tartammo gudaha ah iyo kuwo heer gobol ah ayaa dib loo bilaabay, waxaana si tartiib tartiib ah u soo laabtay ka qaybgalka Soomaaliya ee tartamada gobolka sida CECAFA. Dadaalladan soo kabasho, inkastoo ay la socdaan caqabado waaweyn oo dhinaca kaabayaasha, maamulka, iyo maalgelinta ah, waxay muujinayaan in isboortiga Soomaaliya weli leeyahay awood dib loogu dhisi karo laguna sii horumarin karo.

Marka la eego guud ahaan taariikhda isboortiga Soomaaliya, waxaa muuqata saddex arrimood oo muhiim ah:

- Midda koowaad waa in isboortigu leeyahay xididdo taariikheed oo qoto dheer oo ka horreeya xornimada.
- Midda labaad waa in Soomaaliya ay horey u lahayd waqtiyo guul iyo sharaf isboorti oo heer qaran, heer qaaradeed, iyo heer caalami ah.
- Midda saddexaadna waa in xilliyadii burburka iyo colaadaha, isboortigu sii ahaa aalad bulsho oo gacan ka geysan karta firfircoonida dhalinyarada, isku xirnaanta bulshada, iyo rajada dib u soo kabashada. Sidaas darteed, dib u dhiska iyo horumarinta isboortiga Soomaaliya maanta ma aha hawl meel eber ah laga bilaabay, balse waa soo nooleyn iyo sii ambaqaadid ku dhisan taariikh, hibo, iyo waayo-aragnimo qaran oo hore u jirtay.

6. HIMILADA

Dal isku duuban oo gaara isla markaana joogteeya guulo isboorti oo heer sare ah, heer shakhsi iyo heer qaranba.

7. HIIGSIGA

Hagidda iyo xoojinta dadaallada lagu kobcinayo isboortiga si uu u noqdo dhaqan bulsho oo kor u qaada caafimaadka, fayoobida, iyo firfircoonida bulshada, isla markaana horumariya xirfadda iyo tayada bahda isboortiga.

8. CAQABADAHA UU WAJAHAYO ISBOORTIGA SOOMAALIYA

Caqabadaha haysta ama uu wajahayo isboortiga Soomaaliya waa kuwo aad u ballaaran, isbiirsaday, oo muddo dheer soo jiidamayay, kuwaas oo salka ku haya burburkii ku yimid dowladnimada dalka, dagaalladii sokeeye, iyo daciifnimadii hay'adaha dowladeed ee mas'uulka ka ahaa horumarinta adeegyada bulshada, oo ay ku jirto qaybta isboortigu. Burburkaasi wuxuu saameyn toos ah ku yeeshay qaab dhismeedkii, nidaamkii, iyo kaabayaashii laf-dhabarta u ahaa horumarinta isboortiga, taas oo keentay in qeybta isboortigu ay muddo dheer ka baxdo mudnaantii ay ku lahayd qorsheynta iyo maalgelinta qaranka.

Inkasta oo dalka uu sannadihii u dambeeyay muujiyay soo kabasho la taaban karo oo dhinacyada amniga, dhaqaalaha, iyo dib u dhiska hay'adaha dowladda, haddana isboortigu wuxuu weli ka mid yahay qaybaha aan helin mudnaantii ku habboonayd. Tani waxay ka dhalatay isku biiridda duruufo badan oo ay ka mid yihiin baahiyaha amni, culaysyada dhaqaale, baahida adeegyada aasaasiga ah, iyo aragti aan wali si buuxda u aqoonsanayn kaalinta istiraatiijiga ah ee isboortigu ku leeyahay dhismaha bulshada iyo horumarinta dhalinyarada. Sidaas darteed, isboortigu wuxuu noqday qayb ka mid ah meelaha la dayacay ama aan si ku filan loogu darin qorshayaasha dib u soo kabashada iyo horumarinta dalka.

Marka si qoto dheer loo eego xaaladda guud ee Soomaaliya, waxaa muuqata in caqabadaha weli ka jira dalka, sida amni darrada, saameynta kooxaha argagixisada, shaqa la'aanta baahsan ee dhalinyarada, tahriibka, mukhaadaraadka, iyo nuglaanta bulsho ee ka dhalata firaaqada iyo rajo xumada, ay dhammaantood yihiin arrimo si toos ah uga dhigaya isboortiga aalad qaran oo lagama maarmaan ah. Haddaba isboortigu waa dariiqa ugu fiican ee loo maro xoojinta nabadaynta, dib u heshiisiinta, ka hortagga halista sida mukhaadaraadka iyo caafimaad darrada jirka, iyo shaqo abuurka dhalinyarada.

Sidoo kale, caqabadaha isboortiga Soomaaliya kuma koobna oo kaliya dhinaca kaabayaal li'ida ama dhaqaale yarida, balse waxay taabanayaan qaab dhismeedka guud ee maamulka, qorsheynta, tayeynta xirfadlayaasha, iyo kobcinta hibada ciyaartooyda. Waxaa jira farqi weyn oo u dhexeeya hibada dabiiciga ah ee dhalinyarada Soomaaliyeed ay leeyihiin iyo nidaamka qaran ee la doonayo inuu hibadaas aqoonsado, kobciyo, ilaaliyo, kuna hogaamiyo heer tartan qaran iyo mid caalami ah. Sidaas awgeed, fahamka caqabadaha jira waa tallaabo muhiim u ah dejinta xalal waara oo sal adag leh.

Caqabadaha ugu waaweyn ee haysta isboortiga Soomaaliya waxaa ka mid ah:

I. Maqnaanshaha sharciyada, xeerarka, iyo siyaasadaha lagu horumariyo isboortiga: Waxaa weli muuqata baahi weyn oo loo qabo sharciyo, xeerar, iyo siyaasado dhammaystiran oo si cad u hagaya maamulka, horumarinta, maalgelinta, iyo isla xisaabtanka isboortiga dalka. Maqnaanshahan wuxuu horseeday jahawareer dhinaca qaab dhismeedka, doorarka hay'adaha, iyo habraacyada lagu hago xiriirrada, tartamada, iyo horumarinta bahda isboortiga.

II. Maqnaanshaha hay'ado muhiim u ah horumarka isboortiga dalka: Isboortigu wuxuu u baahan yahay hay'ado qaran iyo kuwo heer deegaan ah oo leh awood, waajibaad cad, iyo shaqaale xirfad leh si ay u qaadaan hawlaha qorsheynta, isku dubbaridka, fulinta, iyo dabagalka. Maqnaanshaha ama daciifnimada hay'adahaas waxay caqabad ku tahay inla helo hannaan mideysan oo horseeda horumar joogto ah.

III. Garoomada iyo xarumaha isboortiga dalka oo burbursan ama ku sugan xaalad liidata: Soomaaliya waxaa ay lahayd garoomo heer caalami ah oo lagu qaban jiray dhammaan ciyaaraha heerka caalami si waafaqsan xeerarka hay'adaha isboortiska caalamka. Inta badan garoomadii iyo xarumihii isboortiga ee dalka way burbureen ama waxay ku sugan yihiin xaalad liidata oo aan ku habboonayn tababar, tartan, iyo horumarinta ciyaartooyda iyo xirfadlayaasha. Tani waa caqabadda ugu weyn ee hortaagan dhalinyarada in ay helaan meel ammaan ah oo ay ku ciyaaraan, ku tababartaan, kuna kobciyaan hibadooda. Sidoo kale, waxay caqabad ku tahay qabashada tartamo joogto ah iyo dib u soo nooleynta bulshada dhaqankeeda dhanka isboortiga.

IV. Miisaaniyad la'aan baahsan oo haysata isboortiga dalka:

Isboortiga Soomaaliya waxaa si weyn u saameeyay maalgelin yari joogto ah iyo qoondayn miisaaniyadeed oo aan la jaanqaadi karin baahiyaha dhabta ah ee jira. Maqnaanshaha maalgelin ku filan wuxuu saameeyay dib u dhiska kaabeyaasha, taageerada tartamada, tababarka xirfadlayaasha, qalabaynta, iyo guud ahaan hirgelinta barnaamijyada horumarineed ee isboortiga.

V. Xirfadda iyo aqoonta xirfadlayaasha isboortiga oo hooseysa ama liidata:

Bahda isboortiga dalka, oo ay ku jiraan tababarayaal, garsoorayaal, maamuleyaal, iyo farsamayaqaanno kale, waxay u baahan yihiin tayeyn joogto ah, tababbarro casri ah, iyo fursado aqoon kororsi. Haddaba, hoos u dhaca aqoonta iyo xirfadaha farsamo wuxuu si toos ah u saameeyay tayada tababarka, habsami u socodka tartamada, iyo horumarinta guud ee isboortiga dalka.

VI. Mudnaanta dowladda ee dhinaca isboortiga oo aad u hooseysa: Inkasta oo isboortigu leeyahay qiime qaran, bulsho, caafimaad, iyo dhaqaale, haddana weli mudnaanta uu ka helo qorsheynta, siyaasadda, iyo maalgelinta dowladda waa mid aad u hooseysa. Arrintani waxay keentay in isboortigu uusan helin taageeradii siyaasadeed, hay'adeed, iyo dhaqaale ee uu u baahnaa si uu ugu noqdo Soomaaliya aalad wax ku ool u ah horumarinta bulshada iyo dhalinyarada, nabadaynta, iyo yaraynta xagjirnimada.

Marka la isku geeyo caqabadahan, waxaa cad in horumarinta isboortiga Soomaaliya uu ubaahan yahay xal waara oo qorsheysan, mideysan, isla markaana waafaqsan habka federaalka dalka iyo daadajinta isboortiga si dib loogu soo celiyo sumcadda Soomaaliya ay ku lahayd fagaarayaasha caalamka.

9. FURSADAHA

In kasta oo ay jiraan caqabado waaweyn oo hortaagan horumarinta isboortiga Soomaaliya, haddana waxaa jira fursado muhiim ah oo horseedi kara dib u soo nooleynta, kobcinta, iyo casriyeynta isboortiga dalka. Fursadahani waa kuwo dhab ah oo la taaban karo, isla markaana noqon kara saldhigga dib looga amba qaado horumarinta isboortiga haddii si qorshaysan oo istiraatiiji ah loo wajaho caqabadaha jira. Sidaas darteed, aqoonsiga iyo ka faa'iidsiga fursadahani waxay muhiim u yihiin dhismaha hannaan qaran oo isboorti oo waara, loo dhan yahay, oo ku dhisan ka miro dhalinta khayraadka iyo awoodaha dalka u gaarka ah.

Marka la eego xaaladda Soomaaliya, fursadaha jira kuma koobna oo kaliya jiritaanka ciyaartooy hibeysan ama kaabayaal hore u jiray, balse waxay si qoto dheer ula xiriiraan qaab dhismeedka bulsho, awoodda dhallinyarada, firfircoonida ganacsiga gaarka loo leeyahay, iyo suuragalnimada in isboortiga loo beddelo aalad qaran oo taageerta horumarinta bulshada, caafimaadka, wadajirka, iyo sumcadda dalka. Haddii si habboon loo hago, fursadahani waxay Soomaaliya u abuuri karaan waddo cusub oo ay dib ugu soo ceshato maqaamkeedii isboorti, isla markaana ay uga faa'iidsato isboortiga dhinacyada bulshada, dhaqaalaha, iyo horumarinta dhallinyarada.

Fursadaha ugu waaweyn ee ka jira dhinaca isboortiga Soomaaliya waxaa ka mid ah:

9.1. Dhallinyaro fara badan oo leh hibo isboorti

In dhallinyaradu guud ahaan ay tahay tirada ugu badan bulshada Soomaaliyeed waa caqabad iyo fursad is barbar socota. Haddii dhallinyarada la abaabulo, la hago, la xirfadeeyo, isla markaana loo abuurto barnaamijyo waaweyn iyo fursado ku habboon, tiradaas badan waxaa loo adeegsan karaa qaab wanaagsan oo wax tar u leh naftooda, bulshada, iyo dalkaba. Tani waxay muujinaysaa in dhallinyarada Soomaaliyeed aan loo arki karin oo keliya culays bulsho ama baahi u baahan adeeg, balse sidoo kale loo arki karo awood qaran oo wax soo saar leh, haddii si sax ah loo maareeyo.

Bulshada Soomaaliyeed waxaa lagu yaqaannaa hal-abuur, karti, geesinimo, iyo adkaysi. Xirmada ugu badan bulshada waa dhallinyaro iyada oo lagu tiryo in ay ka yahiin bulsha waynta boqolkiiba todobaatan (70%). Tani waxay ka dhigan tahay in dalka uu leeyahay kayd bulsho oo aad u ballaaran, kana kooban jiil da'yar oo haddii la hago awood u leh inuu kaalin muuqata ka qaato horumarinta isboortiga qaranka. Dhallinyaradaas waxaa ku jira tiro badan oo leh hibo dabiici ah oo dhinaca isboortiga ah, kuwaas oo Alle ku mannaystay karti muuqata, balse aan helin fursadihii, hagiddii, iyo taageeradii lagama maarmaanka u ahayd si hibadooda loo aqoonsado, loo kobciyo, loogana faa'iidaysto.

Dalalka dunida ee horumarka ka gaaray dhinaca isboortiga waxay inta badan ku guulaysteen in ay si xeeladaysan isugu xiraan laba arrimood oo aad muhiim u ah, kuwaas oo kala ah jiritaanka dhallinyaro leh hibo isboorti iyo maalgelinta nidaamsan ee dadaallada lagu horumarinayo hibadaas. Soomaaliya, burburkii dowladnimada ka dib, si ku filan mudnaanta looma siin isku xirnaanta labadaas arrimood, taas oo sababtay in hibooyin badan oo jiri lahaa ay lumiyaan jihadii iyo fursaddii ay ku horumari lahaayeen. Sidaas awgeed, tirada badan ee dhallinyarada Soomaaliyeed iyo hibada dabiiciga ah ee ka dhex jirta bulshada waa fursad qaran oo aad u weyn, haddii si sax ah loo aqoonsado, loo maalgaliyo, loona xiro nidaamyo taageera tayeyntooda iyo tartankooda.

Intaa waxaa dheer, dhallinyaradaan aad ka u badani waxay ka dhigan tahay in Soomaaliya ay leedahay awood ay ku dhisi karto saldhigyo ballaaran oo isboorti laga bilaabo heerka bulshada ilaa heer qaran. Tani waxay suurtagelin kartaa samaynta horyaallo, akadeemiyo, barnaamijyo tayeyn, iyo hannaan lagu helo ciyaartooy cusub oo si joogto ah ugu soo baxa nidaamka isboortiga dalka. Haddii fursaddan si istiraatiiji ah loo maareeyo, waxay dalka u horseedi kartaa in uu yeesho jiilal isboorti oo is daba jooga, taas oo udub dhexaad u noqon karta guulaha mustaqbalka fog.

9.2. Jiritaanka kaabayaal isboorti sida garoomada oo dalka hore looga sameeyey

Sida la wada og yahay, dalka waxaa hore uga jiray garoomo iyo xarumo loogu talagalay horumarinta isboortiga, kuwaas oo ay dowladdii dhexe ka hirgelisay magaaloyin kala duwan oo dalka ah. In kasta oo inta badan kaabayaashaas ay maanta ku sugan yihiin xaalad aan wanaagsanayn, haddana jiritaankoodu laftiisu wuxuu yahay fursad muhiim ah oo dib looga amba qaadi karo horumarinta isboortiga dalka. Tani waxay ka dhigan tahay in Soomaaliya aysan gabi ahaanba ka soo bilaabayn meel eber ah, balse ay weli leedahay hanti qaran oo hore loo dhisay, taas oo dib loo soo noolayn karo.

Garoomada iyo xarumahaas waxay u baahan yihiin dayactir, dib u habayn, iyo dib u dhis xooggan si mar kale ay u noqdaan goobo diyaar u ah ciyaar, tababar, tartan, iyo horumarinta hibada isboortiga dalka. Marka si istiraatiiji ah loo eego, jiritaanka kaabayaal hore loo sameeyey wuxuu yareyn karaa culayska dhaqaale iyo wakhtiga ku baxaya in dhammaan baahiyaha laga bilaabo meel bilow ah. Sidaas darteed, haddii la helo qorshe qaran, mudnaan siyaasadeed, iyo maalgelin ku filan, dib u soo nooleynta kaabayaashaas waxay noqon kartaa tallaabo wax ku ool ah oo si degdeg ah dib loogu dhisayo saldhigga isboortiga Soomaaliya.

Sidoo kale, kaabayaashaas hore u jiray waxay dalka siin karaan fursad uu dib ugu bilaabo hawlo isboorti oo abaabulan, sida tababarrada joogtada ah, horyaallada, tartamada heer deegaan iyo heer qaran, iyo ururinta bulshada ku xeeran dhaqanka isboortiga. Jiritaanka kaabayaal hore u jiray wuxuu sidoo kale kor u qaadi karaa kalsoonida maalgashadayaasha iyo daneeyayaasha kale, maadaama ay arkayaan in ay jiraan meelo la taaban karo oo dib loo horumarin karo. Sidaa awgeed, kaabayaasha isboortiga ee hore u jiray waa fursad muuqata oo u baahan oo kaliya in lagu xiro qorsheyn, maalgashi, iyo maamul hufan.

9.3. Helitaanka maalgashi ka yimaada dhinaca ganacsiyada gaarka loo leeyahay

Dalka waxaa ka jira ganacsiyo gaar loo leeyahay oo waaweyn, kuwaas oo leh awood dhaqaale, saamayn bulsho, iyo joogitaan suuqeed oo u saamaxaya in ay door muuqata ka qaataan maalgelinta horumarinta isboortiga dalka. Haddii si habboon loo jiheeyo, ganacsiyada gaarka loo leeyahay waxay ka qayb qaadan karaan maalgelinta kaabayaasha, taageeridda horyaallada iyo tartamada, qalabaynta xarumaha isboortiga, iyo kobcinta barnaamijyada tayeynta dhallinyarada.

Ka qaybgalka ganacsiga gaarka loo leeyahay wuxuu fursad u yahay dhinacyo badan. Dhinaca koowaad, wuxuu xoojin karaa dhaqaalaha loo baahan yahay si loo horumariyo isboortiga, gaar ahaan marka miisaaniyadda dowladda ay xaddidan tahay. Dhinaca labaad, wuxuu ganacsiyada siin karaa fursado ay kaga faa'iidaystaan sumcad, xayeysiin, ballaarinta suuqooda, iyo iskaashi bulsho oo kobciya xiriirkooda bulshada. Sidaas darteed, xiriirka u dhexeeya isboortiga iyo ganacsiga gaarka loo leeyahay wuxuu noqon karaa iskaashi faa'iido wadaag ah oo dhinac walba anfaca, haddii loo sameeyo hannaan sharci, maamul, iyo isla xisaabtan ku dhisan.

Waxaa kale oo xusid mudan in maalgashiga ganacsiga gaarka loo leeyahay aanu ku koobnayn oo kaliya kaabayaasha, balse uu gaari karo dhinacyada kale ee isboortiga sida suuqgeynta, warbaahinta isboortiga, xayeysiinta, qalabka, maamulka dhacdooyinka, iyo samaynta fursado shaqo iyo dhaqaale oo ku xeeran isboortiga. Sidaas darteed, haddii si xeeladaysan loo wajaho, ganacsiga gaarka loo leeyahay wuxuu noqon karaa lammaane istiraatiiji ah oo door weyn ka qaata beddelidda isboortiga Soomaaliya qayb dhaqaale, bulsho, iyo helista qaran ku firfircoon isboortiga.

Haddaba, marka la isku geeyo fursadahan, waxaa muuqata in Soomaaliya ay leedahay awood iyo aasaas muhiim ah oo dib looga dhisi karo isboortiga qaranka. Tirada badan ee dhalinyarada hibada leh, jiritaanka qaar ka mid ah kaabayaashii hore ee isboortiga, iyo suurtagalnimada helitaanka maalgashi ka yimaada ganacsiga gaarka loo leeyahay, dhammaantood waxay muujinayaan in mustaqbalka isboortiga Soomaaliya uu noqon karo mid ifaya haddii la helo hoggaan, qorsheyn, iyo maalgelin ku habboon.

10. BARTILMAAMEEDKA LA HIIGSANAYO

Inta lagu jiro muddada fulinta Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliya, waxaa muhiim ah in la dejiyo bartilmaameedyo cad cad oo lagu hago jihada fulinta, qorsheynta istiraatiijiga ah, iyo abaabulka maalgelinta. In sidaasi la sameeyo waxay lagama maarmaan u tahay in hirgelinta siyaasaddan lagu saleeyo natiijooyin la qiyaasi karo, si hannaanka dabagalka iyo qiimeyntu u noqdaan kuwo ku dhisan cabbir, isla xisaabtan, iyo gaarista yoolal wax ku ool ah oo muhiim u ah horumarinta isboortiga dalka.

Haddii la helo mudnaanta siyaasadeed ee dowladda, ka go'naanshaha hay'adaha ku shaqada leh horumarinta isboortiga, iyo maalgelin dhammaystiran oo ay wada bixiyaan dowladda iyo ganacsiyada gaarka loo leeyahay, waxaa la filan karaa in muddada shanta sano ee u dhexeysa 2026 ilaa 2030 la gaaro natiijooyin istiraatiiji ah oo ay ka mid yihiin kuwa soo socda:

I. In la helo xirfadlayaal isboorti oo leh aqoon, tababar, iyo karti heer sare ah, kuwaas oo laf-dhabarta u noqda horumarinta isboortiga dalka.

II. In la dhiso lana dayactiro kaabayaal isboorti oo horumarsan, iyadoo ugu yaraan laba garoon loo sameynayo qaybaha kala duwan ee isboortiga sida kubadda cagta, kubadda kolayga, ciyaaraha fudud, baaskiilka, dabaasha, shiishka, feerka, iyo noocyada kale ee isboortiga.

III. In guud ahaan dalka laga hirgeliyo ugu yaraan saddex ilaa shan akadeemiyadood oo isboorti, kuwaas oo soo saara jiil da'yar oo leh xirfad, hibo, iyo diyaargarow tartan.

IV. In la hirgeliyo horyaallo qaran iyo heer gobol ah oo ay si joogto ah uga qayb qaataan kooxaha ka dhisan gobollada dalka.

V. In si qorshaysan oo xooggan loo dhiso kooxaha Xulka Qaranka, da'yarta iyo waaweynkaba, ee kubadda cagta iyo kubadda kolayga si ay uga qayb qaataan tartamada heer qaaradeed iyo heer caalami.

VI. In kooxaha Xulka Qaranka ee kubadda cagta iyo kubadda kolayga ay si rasmi ah uga qayb qaataan tartamada qaaradda Afrika sida "African Cup of Nations" iyo tartamada dalalka Carabta sida "Arab Cup".

VII. In Soomaaliya ay ka mid noqoto shanta dal ee ugu sarreeya qaaradda Afrika dhinaca ciyaaraha fudud, gaar ahaan orodka oo ay dadka Soomaaliyeed taariikh ahaan iyo hibo ahaanba caan ku yihiin.

VIII. In xirfadlayaasha isboortiga Soomaaliyeed ay dalka u soo hooyaan guulo muuqda oo heer shaqsi, heer kooxeed, iyo heer qaranba leh.

IX. In la joogteeyo qabashada tartamada sannadlaha ah ee kubadda cagta iyo kubadda kolayga ee da'yarta ka yar 20 jirka iyo 16 jirka.

X. In la joogteeyo qabashada tartamada sannadlaha ah ee kubadda cagta iyo kubadda kolayga ee Dowlad Goboleedyada.

XI. In la joogteeyo qabashada tartamada sannadlaha ah ee kubadda cagta ee degmooyinka Gobolka Banaadir iyo degmooyinka Dowlad Goboleedyada, si loo xoojiyo ka qaybgalka heer hoose, kobcinta hibada, iyo joogtaynta dhaqanka tartanka isboortiga dalka.

11. MABAADII'DA IYO QIYAMKA HAGAYA SIYAASADDA

Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliya waxay ku salaysan tahay mabaadii' hagaya iyo qiyam aasaasi ah oo dejinaya saldhigga jihataynta, maamulka, hirgelinta, iyo horumarinta isboortiga dalka. Mabaadii'dan iyo qiyamkan waxay hubinayaan in isboortigu noqdo aalad wax ku ool ah oo ka qayb qaadata horumarinta qofka, kobcinta bulshada, xoojinta wadajirka qaranka, iyo dhismaha hannaan isboorti loo dhan yahay, hufan, oo waara. Waxa kale oo ay hagayaan sida dowladda, hay'adaha isboortiga, bahwadaagta, iyo bulshada inteeda kale u dejinayaan una hirgelinayaan siyaasadaha, barnaamijyada, iyo maalgashiga la xiriira isboortiga dalka.

Sidaas darteed, dhammaan heerarka hirgelinta siyaasaddan waa in lagu saleeyaa mabaadii'dan iyo qiyamkan si loo xaqiijiyo in horumarinta isboortigu ku socoto jihada saxda ah, isla markaana ay ka dhalato natiijooyin waara oo waxtar qaran leh.

11.1. Mabaadii'da Hagaya Siyaasadda:

Isla xisaabtan iyo ka mid ahaansho

Siyaasaddu waxay ku salaysan tahay oo mabda'a ah in isboortigu noqdo mid loo dhan yahay, oo qof walba fursad ugu leeyahay ka qaybgalka, iyada oo aan loo eegayn da'da, jinsiga, awoodda jireed ama maskaxeed, heerka dakhliga, ama deegaanka uu qofku ka soo jeedo. Mabda'ani wuxuu muhiimad gaar ah siinayaa in la yareeyo takoorka koox ama qof, lana dhiirrigeliyo ka qaybgalka qaybaha aan si ku filan uga dhex muuqan isboortiga, si isboortigu u noqdo goob mideyn, leh matalaad, isla markaana bixisa fursadda ka mid ahaanshaha bulshada isboortiga.

Sinnaan iyo caddaalad

Horumarinta isboortigu waa in ay ku dhisnaataa helitaanka fursado siman oo la xiriira ka qaybgalka, tababarka, tartamada, iyo helitaanka adeegyada isboortiga. Sidoo kale, khayraadka, kaabayaasha, qalabka, iyo maalgelinta waa in loo maareeyaa loona qaybiyaa si caddaalad ah, si dhammaan bulshada iyo deegaannadu u helaan fursado isu dheelli tiran. Mabda'ani wuxuu muhiim u yahay yareynta sinnaan la'aanta iyo xaqiijinta in horumarinta isboortigu gaarto dhammaan qaybaha bulshada.

Ka qaybqaadashada loo siman yahay

Siyaasaddu waxay aqoonsan tahay in isboortigu aanu ku koobnayn oo keliya ciyaartooyda heerka sare ama kuwa si rasmi ah ugu lug leh tartamada, balse uu yahay dhaqan bulsho oo ay tahay in dhammaan bulshada laga qaybgaliyo. Sidaas darteed, horumarinta isboortigu waa in ay xoogga saartaa ka qaybgalka ballaaran ee bulshada oo dhan, iyadoo la dhiirrigelinayo dhaqdhaqaaqa jireed iyo ciyaaraha heerarka aasaasiga ah oo kala ah heerka xaafadaha, dugsiyada, iyo goobaha kale ee dadweynaha. Mabda'ani wuxuu saldhig u yahay dhismaha bulsho firfircoon oo caafimaad qabta.

Aqoonsiga kartida iyo horumarinta hibada

Horumarinta isboortiga qaranku waxay u baahan tahay hannaan nidaamsan oo lagu aqoonsado, lagu taageero, laguna kobciyo ciyaartooyda da'yarta ah ee leh hibooyinka dabiiciga ah. Sidaas darteed, siyaasaddani waxay mudnaan siinaysaa in la dhiso hannaan cad oo u dhexeeya heerka billowga ah ee bulshada iyo heerka ugu sarreeya ee waxqabadka xirfadeed, si hibada jirta loo

ilaaliyo loona gaarsiiyo heer qaran iyo heer caalami. Mabda’ani wuxuu muhiim u yahay xaqiijinta joogtaynta tayada iyo dhisidda jiilal isboorti oo is daba jooga ama is dhaxla.

Waxqabad heer sare ah

Siyaasaddu waxay aqoonsan tahay muhiimadda ay leedahay in la taageero ciyaartooyda, kooxaha, iyo xirfadlayaasha leh awoodda ay ku gaari karaan waxqabad heer sare ah, taasoo u baahan tahay maalgelin, tababar, taageero farsamo, iyo kaabayaal u qalma tartamada heer qaran iyo heer caalami. Mabda’ani wuxuu xaqiijinayaa in Soomaaliya aysan ku koobnaan ka qaybgal guud oo keliya, balse ay sidoo kale hiigsanayso heerar sare oo tartan iyo guul isboorti.

Joogtaynta

Horumarinta isboortigu waa in ay ku dhisnaataa aragti fog iyo qorsheyn muddo dheer ah oo la xiriirta kaabeyaasha, barnaamijyada, maalgelinta, iyo horumarinta hay’adaha. Joogtayntu waxay sidoo kale ka dhigan tahay in isboortiga loo horumariyo si mas’uuliyad leh, iyadoo la tixgalinayo ilaalinta deegaanka, waaritaanka khayraadka, iyo sii noolaynta natiijooyinka la gaaro. Mabda’ani wuxuu muhiim u yahay in horumarinta isboortigu noqoto mid aan ku koobanayn guulo ku meel gaar ah, balse dhalisa nidaam waara oo qaran.

11.2. Qiyamka Hagaya Siyaasadda

Daacadnimo

Dhammaan hawlaha isboortiga waa in ay ku dhisnaadaan daacadnimo, anshax, iyo hufnaan. Qiyamkani wuxuu farayaa in maamulka, tartamada, xulashada, iyo maalgelinta isboortigu ay noqdaan kuwo daahfuran oo lagu kalsoonaan karo. Waxa uu sidoo kale si cad uga soo horjeedaa musuqmaasuqa, eexda, ku takrifalka awoodda, iyo isticmaalka walxaha mamnuuca ah ee kor u qaada waxqabadka isboortiga si sharci darro ah. Daacadnimadu waa saldhigga lagu dhisi karo kalsoonida bahda isboortiga iyo sumcadda qaranka.

Ixtiraam

Isboortigu waa inuu ku salaysnaadaa ixtiraamka xeerarka iyo nidaamyada ciyaarta, xushmeynta ciyaartooyda, kooxaha kale, garsoorayaasha, masuuliyiinta, tababarayaasha, iyo dhammaan dadka ku lugta leh hawlaha isboortiga. Qiyamkani wuxuu sare u qaadaa dhaqanka wanaagsan, isqaddarinta, iyo ilaalinta ruuxda isboortiga, isaga oo isboortiga ka dhigaya meel lagu barto anshaxa, wada noolaanshaha, iyo ixtiraamka kala duwanaanshaha.

Ciyaar caddaalad ah

Tartan kasta oo isboorti waa inuu ku dhisnaadaa mabda’a ciyaar caddaalad ah, oo ku salaysan xeerarka ciyaarta, fursad siman, iyo ilaalinta ruuxda tartanka. Qiyamkani wuxuu xaqiijinayaa in dhammaan ka qaybgalayaashu helaan jawi nadiif ah oo caddaalad leh, islamarkaana laga fogaado khiyaano, eex, iyo hab kasta oo dhaawici kara daahfurnaanta tartanka. Ciyaar caddaalad ahi waa tiir muhiim u ah sharafka isboortiga iyo kor u qaadista sumcaddiisa.

Marka la isku geeyo, mabaadii'dan iyo qiyamkan hagaya Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliya waxay saldhig u yihiin qaab dhismeed isboorti heer qaran oo lagu maareeyo si hufan, caddaalad ah, loo dhan yahay, oo himilo fog leh. Waxay hagayaan jihada guud ee siyaasadda, waxayna xoojinayaan in horumarinta isboortigu aysan ku koobnayn oo keliya tartan ama guul ciyaareed, balse ay tahay hannaan qaran oo dhisaya qofka, bulshada, iyo qarankaba. Sidaas darteed, hirgelinta dhammaan qaybaha siyaasaddan waa in lagu saleeyaa mabaadii'dan iyo qiyamkan si loo xaqiijiyo horumar isboorti oo waara, sumcad leh, oo waxtar qaran leh.

12. UJEEDDOOYINKA SIYAASADDA

Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliyeed waxay ku hawl galaysaa ujeeddooyin cadcad oo hagaya jihada guud ee dib u habaynta, horumarinta, iyo casriyeynta isboortiga dalka. Ujeeddooyinkani waxay saldhig u yihiin qorsheynta istiraatiijiga ah, hirgelinta barnaamijyada, iyo abaabulka khayraadka lagama maarmaanka u ah xaqiijinta horumar isboorti waara, loo dhan yahay, isla markaana dhaliya natiijooyin muuqda. Sidaas darteed, si loo xaqiijiyo ujeeddada guud ee siyaasaddan, waxaa la qotominayaa tiirar istiraatiiji ah oo mudnaanta u leh hirgelinta siyaasadda muddada ay jiri doonto.

12.1. Ujeeddada Guud ee Siyaasadda

Ujeeddada guud ee siyaasaddan waa in sare loo qaado dadaallada horumarineed ee isboortiga dalka, iyada oo dib u habayn iyo casriyeyn lagu samaynayo hawlaha isboortiga, si loo helo hannaan ku dhisan waxqabad tayo leh iyo ka qaybgal bulsho oo ballaaran oo ay ka dhex muuqdaan guud ahaan bahda isboortiga dalka.

12.2. Tiirarka Istiraatiijiga ah ee Hirgelinta Siyaasadda

Si loo xaqiijiyo ujeeddada guud ee siyaasaddan, waxaa mudnaan gaar ah la siinayaa tiirarkan istiraatiijiga ah ee soo socda:

- I. Dib u habaynta hannaanka maamulka guud ee hay'adaha iyo xiriirrada isboortiga dalka
- II. Horumarinta kaabayaasha isboortiga.
- III. Horumarinta aqoonta iyo xirfadda xirfadlayaasha isboortiga.
- IV. Barbaarinta aqooneed iyo jireed ee da'yarta iyo aqoonsiga hibada isboortiga.
- V. Sare u qaadidda anshaxa isboortiga iyo ilaalinta xirfadlayaasha isboortiga.
- VI. Ka qaybqaadashada isboorti loo dhanyahay.
- VII. Tartanada, munaasabadaha isboortiga abaalmarinada guulaha.
- VIII. Abaabulka khayraadka iyo maalgelinta isboortiga.
- IX. Iskaashi, muuq-bilid iyo diblomaasiyadda isboortiga.

12.2.1. Tiirka Koowaad: Dib u Habaynta Hannaanka Maamulka Guud ee Hay'adaha iyo Xiriirrada Isboortiga

Tiirkan waxa diiradda lagu saarayaa xoojinta qaab dhismeedka hay'adeed iyo maamulka guud ee isboortiga dalka, si loo helo hannaan mideysan, casri ah, oo leh sharciyo, xeerar, iyo habraacyo cadcad. Arrimaha mudnaanta u leh tiirkan waxaa ka mid ah:

1. Dhismaha Guddiga Qaranka ee Horumarinta Isboortiga.
2. Casriyeynta dastuurka Guddiga Olombikada Qaranka Soomaaliyeed.
3. Hirgelinta dib u habaynta ballaaran ee dhammaan isboortiga dalka.
4. Dib u eegista xeerarka gaarka ah ee xiriirrada isboortiga dalka.
5. Diyaarinta habraaca casriyeynta iyo diiwaangelinta xiriirrada isboortiga ee heer federaal iyo heer dowlad goboleed.
6. Diyaarinta iyo dhammaystirka sharciga isboortiga dalka.
7. Diyaarinta istiraatiijiyadda horumarinta isboortiga dalka.

12.2.2. Tiirka Labaad: Horumarinta Kaabayaasha Isboortiga

Tiirkan waxaa looga golleeyahay in la abuuro, lana xoojiyo kaabayaasha lagama maarmaanka u ah kobcinta isboortiga dalka, si loo helo goobo iyo xarumo u qalma in lagu qabto tababar, tartan, oo suurtagalinaya horumarinta karaanka iyo hibada. Arrimaha mudnaanta u leh tiirkan waxaa ka mid ah:

1. Hirgelinta habraac ama qaab-dhismeed lagu maalgelinayo dhismaha iyo dayactirka kaabayaasha isboortiga dalka, iyadoo la adeegsanayo iskaashi u dhexeeya dowladda iyo dhammaan daneeyayaasha horumarinta isboortiga.
2. Ololaynta helitaanka taageero dhaqaale oo ka timaadda dowladda iyo saaxiibada la shaqeeya Soomaaliya si loogu horumariyo kaabayaasha isboortiga dalka

12.2.3. Tiirka Saddexaad: Horumarinta Aqoonta iyo Xirfadda Xirfadlayaasha Isboortiga

Tiirkan waxaa uu xoogga saarayaa tayeynta aqoonta, xirfadda, iyo awoodda farsamo ee bahda isboortiga si loo helo xirfadlayaal tayo leh oo dabooli kara baahiyaha horumarinta isboortiga dalka. Arrimaha mudnaanta u leh tiirkan waxaa ka mid ah:

1. Hirgelinta xarumo iyo machadyo lagu tababarayo xirfadlayaasha kala duwan ee bahda isboortiga, sida macallimiinta, ciyaartoyda, garsoorayaasha, iyo qaybaha kale ee muhiimka ah.
2. Diyaarinta manhaj qaran ee dhammaan xirfadaha kala duwan ee isboortiga dalka.
3. Hirgelinta habraac ama qaab dhismeed lagu hirgelinayo koorsooyinka la xiriira isboortiga ee jaamacadaha dalka, iyadoo lala kaashanayo Wasaaradda Waxbarashada iyo Hiddaha iyo Tacliinta Sare.
4. Dhiirrigelinta hannaanka shahaada siinta xirfadlayaasha kala duwan ee isboortiga.

12.2.4. Tiirka Afraad: Barbaarinta aqooneed & jireed ee da'yarta iyo aqoonsiga hibada isboortiga

Tiirkan waxaa ay muhiimaddiisu tahay in la aqoonsado, la kobciyo, lana jiheeyo hibada isboorti ee da'yarta, si loo dhiso jiilal isboorti oo is daba jooga oo leh xirfad, karti, iyo diyaar garow tartan. Arrimaha mudnaanta leh ee tiirkan waxaa ka mid ah:

1. Dabagalka dhaqangelinta manhajka dalka, gaar ahaan hawlaha barbaarinta-jireed ee da'yarta iyadoo la kaashanayo Wasaaradda Waxbarashada, Hiddaha iyo Tacliinta Sare.
2. Hirgelinta akadeemiyado isboorti oo kala duwan, kuwaas oo soo saara ciyaartoy da'yar oo leh xirfad sare.

3. Hirgelinta habraac ama qaab-dhismeed lagu ogaanayo, lagula soconayo, laguna soo xulayo da'yarta leh hibada isboortiga, si loo dhiso tayada naadiyada, xiriirrada, iyo hay'adaha kala duwan ee isboortiga.
4. Diyaarinta hagaha maamulka goobaha isboortiga dadweynaha ee madaxa bannaan.

12.2.5. Tiirka Shanaad: Sare u Qaadidda Anshaxa Isboortiga, Ilaalinta Xirfadlayaasha iyo Isboortiga

Tiirkan waxaa uu ku wajahan yahay xaqiijinta isboorti ku dhisan anshax, badqab, caddaalad, iyo ilaalinta xuquuqda bahda isboortiga. Arrimaha mudnaanta leh ee tiirkan waxaa ka mid ah:

1. Dhismaha hay'adda ka hortagga daroogooyinka ee Soomaaliya (anti-doping)
2. Hirgelinta habraac ama qaab-dhismeed ka hortagaya falalka nacaybka iyo takoorka ee ka dhex dhaca isboortiga.
3. Hirgelinta habraac ama qaab-dhismeed lagu ilaalinayo xuquuqda xirfadlayaasha isboortiga.
4. Hirgelinta habraac ama qaab-dhismeed lagu horumarinayo wacyiga bulshada ee ilaalinta anshaxa isboortiga.

12.2.6. Tiirka Lixaad: Ka Qaybqaadashada Isboorti ee Loo dhanyahay

Tiirkan waxaa uu diiradda saaraya ballaarinta ka qaybgalka bulshada ee isboortiga iyo hawlaha jirdhiska, si isboortigu uu u noqdo dhaqan bulsho oo kor u qaada caafimaadka, firfircoonida, iyo isku xirnaanta bulshada. Arrimaha mudnaanta leh ee tiirkan waxaa ka mid ah:

1. Dhiirrigelinta bulshada in ay si xooggan uga qaybqaataan isboortiga iyo hawlaha jirdhiska, kuwaas oo kor u qaada caafimaadka jireed iyo maskaxeed ee bulshada.
2. Dhiirrigelinta dadaallada lagu horumarinayo in bulshada ay hesho goobo iyo xarumo isboorti oo badqab leh.
3. Diyaarinta habraacyo iyo hirgelinta barnaamijyo lagu dhiirrigelinayo in qaybaha kala duwan ee bulshada, sida dumarka iyo dadka qaba baahiyaha gaarka ah, ay si xooggan oo firfircoon uga qaybqaataan isboortiga dalka.
4. Hirgalinta habraac iyo barnaamijyo lagu dhiirgalinaayo in qurba-joogta Soomaaliyeed ay si firfircoon uga qayb-qaataan hawlaha isboortiga dalka.

12.2.7. Tiirka Toddobaad: Tartanada, Munaasabadaha Isboortiga iyo Abaalmarinada Guulaha

Tiirkan waxaa uu ku wajahan yahay xoojinta nidaamka tartamada iyo munaasabadaha isboortiga, si loo helo hannaan joogto ah oo kor u qaada ka qaybgalka, hibada, iyo tartanka isboortiga dalka. Arrimaha mudnaanta leh ee tiirkan waxaa ka mid ah:

1. Hirgelinta habraac ama qaab dhismeed lagu maareynayo tartamada iyo munaasabadaha heer dowlad goboleed, gobolka Banaadir, iyo heer federaal.
2. Diyaarinta hagaha la xiriira qiimaynta iyo abaalmarinta guulaha heer shaqsi iyo heer koox ku guulaystaan ama dalka u soo hoyaan xirfadlayaasha isboortiga.
3. Qabashada tartamada noocyada kala duwan ee isboortiga iyo munaasabadaha heer dowlad goboleed, gobolka Banaadir, iyo heer federaal, kuwaas oo ay ka mid yihiin:

- i. Tartanada horyaallada dalka ee heer federaal iyo heer dowlad goboleed.
- ii. Tartanada haweenka.
- iii. Tartanada da'yarta u dhaxaysa 10 ilaa 20 jir.
- iv. Tartanada iskuullada.
- v. Tartanada gobollada dalka.
- vi. Tartanada gobollada dalka.
- vii. Tartanada dadka qaba baahiyaha gaarka ah.
- viii. Tartanada jaamacadaha.
- ix. Tartanada dowlad goboleedyada iyo gobolka Banaadir.

12.2.8. Tiirka Sideedaad: Abaabulka Khayraadka iyo Maalgelinta Isboortiga

Tiirkan waxaa uu muhiim u yahay xaqiijinta ilaha dhaqaale iyo dhiirrigelinta maalgashiga joogtada ah, si loo suurtageliyo hirgelinta dhammaan mudnaanta siyaasadda. Arrimaha mudnaanta leh ee tiirkan waxaa ka mid ah:

1. Hirgelinta hannaan olole xooggan oo dhiirrigelinaya sare u qaadidda maalgashiga isboortiga dalka.
2. Diyaarinta habraac ama qaab dhismeed lagu helayo, laguna sugayo dhaqaale iyo miisaaniyadeed joogto ah oo loo qoondeeyo horumarinta isboortiga taasoo ka imanaysa miisaaniyadda dolwadda iyo daneeyayaasha horumarinta isboortiga.
3. Diyaarinta xeerka xadeynta xayaysiimaha tartanada isboortiga loogu sameeyo ganacsiyada gaarka loo leeyahay iyo sugidda xuquuqda muuqaaleed ee baahinta tartanada nuucyada kala duwan ee isboortiga dalka.
4. Hirgelinta Sanduuqa Horumarinta Isboortiga.

12.2.9. Tiirka Sagaalaad: Iskaashi, muuq-bilid iyo diblomaasiyada isboortiga

Tiirkan waxa uu diiradda saarayaa in si wax ku-ool ah oo dhinaca danta guud ah looga faa'iidaysto halyeeyadii hore ee soo maray isboortiga dalka iyo xirfadlayaasha kale ee magaca iyo maamuuska ku leh fagaarayaasha caalamka in ay noqdaan safiirro u qareema, sidoo kalana ka shaqeeya danaha Qaranka iyo Ummadda Soomaaliyeed. Arrimaha mudnaanta leh ee tiirkan waxaa ka mid ah:

1. Diyaarinta hagaha iyo habraaca iskaashiga Dowladda iyo ganacsiyada gaarka loo leeyahay ee kafa'iidaydiga xayaysiineed ee tartanada isboortiga.
2. Hirgalinta hagaha dhinaca danta guud looga faa'iidaydanayo halyeeyada isboortiga dalka ee magaca iyo maamuuska ku leh caalamka in ay noqdaan safiirro ka shaqeeya sare u qaadista horumarinta isboortiga Soomaaliya, dhaqankeena saliidka ah iyo guud ahaan muuqaalka suuban ee Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya.
3. Sare u qaadida dadaallada iyo barnaamijyada dhinaca danta guud looga faa'iidaydanayo safiirrada isboortiga iyo halyeeyada kale ee isboortiga dalka in ay ka qayb-qaataan guud hawlaha horumarinta Qaranka hadba kaalintii kaga habboon ama kaga aaddan.

13. XIRIIRKA WARBAHINTA IYO MUUQ-BILIDDA

Isgaarsiinta, xiriirka dadweynaha, iyo muuqbaahintu waa tiirar asaasi u ah horumarinta, maamulka, iyo maaraynta hawlaha isboortiga. Sidaas darteed, Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliyeed waxay dejinaysaa hannaan istiraatiiji ah oo lagu xoojinayo sumcadda, muuqaalka, ka qaybgalka bulshada, iyo kaalinta isboortiga Soomaaliyeed ee heer qaran iyo heer caalami, iyada oo la adeegsanayo habab casri ah oo isgaarsiineed, tiknoolajiyada dijitaalka ah, iyo baraha bulshada.

Siyaasaddu waxay si cad u aqoonsanaysaa in isgaarsiinta isboortigu aysan ku koobnayn gudbinta wararka iyo dhacdooyinka isboorti oo keliya, balse ay tahay hawl rasmi ah oo udub dhexaad u ah dhaqangelinta ujeedooyinka isboortiga, gaar ahaan kuwa la xiriira xoojinta wadajirka bulshada, kordhinta ka qaybgalka dhalinyarada, dhisidda astaanta qaranka, iyo kor u qaadista matalaadda Soomaaliya ee fagaarayaasha heer gobol iyo heer caalami.

Iyadoo taas laga duulayo, siyaasaddani waxay faraysaa samaynta iyo hirgelinta Istiraatiijiyadda Isgaarsiinta Isboortiga Qaranka, taas oo hagi doonta hannaanka warfaafinta, xiriirka dadweynaha, iyo muuqbaahinta dhammaan bahwadaagta isboortiga qaranka. Istiraatiijiyaddani waxay horseedi doontaa isu duwidda farriimaha, abuuritaanka astaan qaran oo mideysan, iyo xoojinta wada shaqayn wax ku ool ah oo dhexmarta Wasaaradda, xiriirrada isboortiga, hay'adaha kale ee ay khusayso, iyo bahwadaagta kale ee taageera horumarinta isboortiga.

Sidoo kale, istiraatiijiyaddan waxaa lagu hagi doonaa mabaadii'da istiraatiijiga ah ee soo socda:

1. Dhammaan isgaarsiinta la xiriirta isboortiga waa in lagu maareeyaa hannaan qaran oo isku xiran, si loo xaqiijiyo isla jaanqaadka farriimaha, mideynta astaanta qaranka, iyo is lahaanshaha muuqaalka isboortiga Soomaaliyeed gudaha iyo dibaddaba.
2. Isgaarsiintu waa in ay kor u qaaddaa muuqaalka dhammaan noocyada isboortiga, iyadoo si gaar ah diiradda loo saarayo dhalinyarada, haweenka, iyo qaybaha kale ee bulshada si loo xaqiijiyo ka qaybgal bulsho oo loo dhan yahay.
3. Macluumaadka laga faafinayo isboortiga waa in uu ahaadaa mid sax ah, lagu kalsoonaan karo, oo waafaqsan mabaadii'da isla xisaabtanka iyo daahfurnaanta, si loo xoojiyo kalsoonida bulshada iyo sumcadda hay'adaha isboortiga.
4. Hababka isgaarsiinta waa in ay ka faa'iideystaan tiknoolajiyada casriga ah, si loo ballaariyo gaarsiinta farriimaha, kor loogu qaado ka qaybgalka bulshada, loona gaaro dhagaystayaal ballaaran, gaar ahaan dhalinyarada.

Intaas waxaa dheer, siyaasaddani waxay faraysaa in la dhiso hannaan mideysan oo lagu maareeyo isgaarsiinta, astaanta, sumcadda, iyo muuqaalka guud ee isboortiga Soomaaliyeed. Tani waxay ka koobnaan doontaa horumarinta astaanta xulka qaranka, muuqaalka ciyaartooyda, bandhigga tartamada kala duwan ee heer qaran ilaa heer jaamacadeed, iyo baahinta guulaha iyo waxqabadka isboorti ee uu qaranku soo hoyo. Ujeeddadu waa in la dhiso sawir qaran oo mideysan oo ka tarjumaya kartida, hibada, iyo himilada isboortiga Soomaaliya.

Siyaasaddu waxay sidoo kale garwaaqsan tahay in isgaarsiintu tahay aalad muhiim ah oo lagu soo jiidan karo maalgashi, laguna abuurin karo iskaashi istiraatiiji ah. Sidaas darteed, waa in la dhiirrigeliyaa barnaamijyada, ololeyaasha, iyo muuqaallada kor u qaadaya xiisaha isboortiga, si

loo kasbado taageerada ganacsiga gaarka loo leeyahay, warbaahinta, iyo bahwadaagta kale ee danaynaya horumarinta isboortiga dalka.

Ugu dambayn, horumarinta isgaarsiinta iyo astaanta isboortiga qaranku waa in loo arkaa qayb muhiim ah oo ka mid ah hirgelinta Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliyeed. Haddii si xeeladaysan loo maareeyo, isgaarsiintu waxay kaalin weyn ka qaadan kartaa kobcinta wacyiga bulshada, dhiirrigelinta ka qaybgalka, kor u qaadista sumcadda isboortiga qaranka, iyo xoojinta taageerada gudaha iyo dibadda ee loo baahan yahay si loo horumariyo isboortiga dalka.

14. ISKU DUBBARIDKA IYO HANNAANKA HIRGELINTA SIYAASADDA

Hirgelinta Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliyeed waxay ku xirnaan doontaa hannaan isku dubbarid qeexan, nidaamsan, oo ku dhisan wada shaqayn, isla xisaabtan, iyo kala caddeyn mas'uuliyadeed. Maaddaama siyaasaddani ay taabanayso dib u habaynta maamulka isboortiga, horumarinta kaabayaasha, kobcinta aqoonta iyo xirfadaha, xoojinta ka qaybgalka bulshada, abaabulka khayraadka, iyo dhismaha hannaan mideysan oo lagu hago horumarinta isboortiga dalka, waxaa lama huraan ah in hirgelinteeda lagu saleeyo qaab shaqo oo mideysan oo u beddela ujeeddooyinka siyaasadda qorsheyaal, hawlo, iyo natiijooyin la taaban karo.

1. Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga Xukuumadda Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya

Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya waxay ahaan doontaa hay'adda leh hoggaanka guud, mas'uuliyadda siyaasadeed, iyo kormeerka hirgelinta siyaasaddan. Mas'uuliyadaha Wasaaradda waxaa ka mid noqon doona:

1. Diyaarinta xeerarka, shuruucda, istiraariyadaha iyo siyaasadaha qaran ee horumarinta isboortiga dalka.
2. Dhiirigelinta bulshada, gaar ahaan dhalinyarada, in ay ka qayb-qaataan isboortiga iyo hawlaha dhaqdhaqaaqa jirka.
3. Maamulka iyo gacan ku haynta garoomada isboortiga dalka iyo sugidda amniga guud ee garoomada iyadoo la kaashanayo ciidanka amniga.
4. Hubinta, fududeynta iyo oggolaanshiyaha dukumintiyada safarrada ciyaartooyda iyo xirfadlayaasha kale ee isboortiga sida sida baasaboorada iyo fasaxyada (nolo osto).
5. Maalgelinta dayactirka iyo dhismaha kaabayaasha isboortiga.
6. Qoondeynta miisaaniyadda joogtada ah iyo mida horumarineed ee hay'adaha/xiriirrada isboortiga dalka.
7. Gacan-siinta aqooneed iyo mida xirfadeed ee hay'adaha/xiriirrada isboortiga dalka.
8. Hirgalinta hab-dhaqan ku salaysan isboorti badqaba iyo anshax suuban.
9. Korjoogtaynta iyo la xisaabtanka hay'adaha/xiriirrada isboortiga dalka.
10. Hirgalinta daraasadaha iyo dib u habeynada lagu horurinayo hay'adaha/xiriirrada isboortiga dalka.
11. Aqoonsiga iyo diiwaan-gelinta hay'adaha iyo xiriirrada isboortiga dalka.
12. Taageerida hay'adaha/xiriirrada isboortiga ee sare u qaadista hawlaha la xiriira horumarinta aqoonsiga hibada iyo guud ahaan horumarinta xirfadlayaasha isboortiga.
13. Hirgalinta habraaca iyo hannaan teknoolajiyadeed ee diiwaan gelinta xarumaha isboortiga gaarka loo leeyahay ee dalka in ay yihiin kuwa bad qaba oo ku habboon isboortiga.
14. Hirgalinta machadyada lagu horumarinayo aqoonta iyo xirfadaha la xiriira isboortiga.
15. La socodka hawlaha diyaarinta iyo fulinta tartanada isboortiga ee heer federaal.
16. Hoggaaminta dhammaan hawlaha la xiriira isboortiga ee lala yeelanayo dalalka shisheeye iyo hay'adaha caalamiga ah.

3. Wasaaradaha Dhallinyarada & Isboortiga Dowlad Goboleedyada Dalka iyo Maamulka Gobolka Banaadir

Dowlad goboleedyada dalka iyo Maamulka Gobolka Banaadir waxay siyaasadan ku leeyihiin door fulineed oo muhiim ah oo ku saabsan hirgelinta siyaasadda inta ku siman heerkooda. Mas'uuliyadahooda waxaa ka mid noqon doona:

1. Diyaarinta istiraariyadaha iyo siyaasadaha qaran ee hourmarinta isboortiga ee heer Dowlad Goboleed.
2. Dhiirigelinta bulshada, gaar ahaan dhalinyarada, in ay ka qayb-qaataan isboortiga iyo hawlaha dhaqdhaqaaqa jirka ee heer Dowlad Goboleed.
3. Maalgelinta dayactirka iyo dhismaha kaabayaasha isboortiga.
4. Qoondeynta miisaaniyadda joogtada ah iyo mida horumarineed ee isboortiga heer Dowlad Goboleed.
5. Korjoogtaynta iyo la xisaabtanka hay'adaha/xiriirada isboortiga ee heer Dowlad Goboleed.
6. Gacan siinta Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga heer Federaal ee hirgalinta daraasadaha iyo dib u habeynada lagu horurinayo hay'adaha/xiriirada isboortiga dalka.
7. Gacan siinta Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga heer Federaal ee diiwaan gelinta xarumaha isboortiga gaarka loo leeyahay ee heer Dowlad Goboleed.
8. Hirgalinta habraacyada iyo hawlaha lagu aqoonsanayo, laguna horumarinayo hibada isboortiga ee dhallinyarada Soomaaliyeed.
9. La socodka hawlaha diyaarinta iyo fulinta tartanada isboortiga ee heer Dowlad Goboleed.

4. Guddiga Olombikada Soomaaliyeed (GOS), Xiriirrada iyo Ururrada Isboortiga

Guddiga Olombikada Qaranka Soomaaliyeed iyo Xiriirrada Isboortiga waxay noqon doonaan hay'adaha farsamo ee laf dhabarta u ah hirgelinta siyaasaddan. Mas'uuliyadahooda waxaa ka mid ah:

1. Abaabulka iyo diyaarinta tartanada isboortiga dalka iyagoo la tashanaya Wasaaradaha Dhallinyarada iyo Isboortiga ee heer federaal iyo heer Dowlad Goboleed.
2. Abaabulka iyo diyaarinta xirfadlayaasha isboortiga ee dalka ku matalaada hawlaha isboortiga iyagoo la tashanaya Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga heer federaal.
3. Ka qayb-qaadashada dadaalada dib u habaynta iyo casriyaynta dalka ee ay hoggaaminayso Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga ee heer federaal.
4. Xaqiijinta daadejinta hawlaha Olambikada iyo Xiriirrada Isboortiga ilaa heer degmo iyagoo la tashanaya Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga heer federaal.
5. Hirgalinta hawlaha la xiriira sare u qaadista xirfada iyo aqoonta xirfadlayaasha nuucyada kala duwan ee isboortiga dalka.
6. Hirgalinta hab-dhaqan ku dhisan anshax iyo kaqayb-qaadasho loo dhan ee isboortiga dalka.
7. Hirgalinta habraacyo suuragalinaya in dhammaan hawlaha nuucyada kala duwana ee isboortiga dalka ay waafaqsan yihiin xeerarka iyo mabaadii'da guud caalamiga ah.

5. Hay'adaha Waxbarashada

Hay'adaha waxbarashada, gaar ahaan Wasaaradda Waxbarashada, jaamacadaha, machadyada, iyo iskuullada, waxay door muhiim ah ku leeyihiin kobcinta hibada, barbaarinta jiilka ciyaartooyda mustaqbalka, iyo horumarinta aqoonta isboortiga. Mas'uuliyadahooda waxaa ka mid noqon doona:

1. Taageeridda hirgelinta barnaamijyada isboortiga ee iskuullada, machadyada, iyo jaamacadaha.
2. Hirgalinta habraacyada iyo hawlaha lagu aqoonsanayo, laguna horumarinayo hibada isboortiga ee ardayda/da'yarta Soomaaliyeed.
3. Martigelinta ama taageeridda ka qayb-qaadashada diyaarinta tartamada iskuullada iyo jaamacadaha dalka.
4. Sare u qaadista iskaashi la yeelashada Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga si loo hirgeliyo koorsooyin iyo tababarro la xiriira isboortiga.
5. Gacan siinta Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga ee diyaarinta koorsooyinka iyo tababarada la xiriira isboortiga.

6. Ganacsiga Gaarka loo Leeyahay iyo Bahwadaagta Caalamiga ah

Ganacsiga gaarka loo leeyahay iyo bahwadaagta caalamiga ahi waxay door muhiim ah ku leeyihiin dhinaca maalgelinta, taageerada farsamo, iyo xoojinta awoodda hay'adaha isboortiga. Kaalintooda waxaa ka mid noqon doona:

1. Taageeridda maalgelinta dib u dhiska iyo dayactirka kaabayaasha isboortiga dalka.
2. Ka qayb qaadashada maalgelinta machadyada iyo akadeemiyadaha lagu tayaynayo isboortiga ee laga hirgalinayo dalka.
3. Bixinta taageero farsamo iyo iskaashi istiraatiiji ah oo waafaqsan mudnaanta qaran Taageerida iyo gacan siinta hay'adaha iyo xirfadlayaasha isboortiga dalka si sare loogu qaado isboortiga iyo hannaanka abaalmarinta guud ee xirfadlayaasha leh hibada isboorti.
4. Ka qayb qaadashada hirgelinta iskaashi ku dhisan daahfurnaan, isla xisaabtan, iyo dan guud ee horumarinta isboortiga dalka.
5. Taageeridda maalgelineed ee kobcinta tartanada, munaasabadaha, iyo barnaamijyada isboorti.

15. HANNAANKA DABAGALKA IYO QIIMEYNTA SIYAASADDA

Dabagalka iyo qiimeynta Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliyeed waa qayb asaasi ah oo lagama maarmaan u ah xaqiijinta hirgelin wax ku ool ah, isla xisaabtan joogto ah, iyo cabbiridda heerka lagu gaarayo yoolasha iyo mudnaanta siyaasadda. Maaddaama siyaasaddani ay dejinayso aragti qaran, ujeeddooyin istiraatiiji ah, iyo hannaan hirgelin oo baaxad leh, waxaa muhiim ah in la helo nidaam dabagal iyo qiimeyn oo suurtageliya in si joogto ah loo ogaado horumarka la gaaray, caqabadaha jira, iyo meelaha u baahan dib u habayn ama xoojin. Nidaamkan ayaa muhiim u ah in siyaasaddani aysan ku ekaan dukumeenti wax haga oo keliya, balse ay isu beddesho aalad wax ku ool ah oo horseedda natiijooyin la taaban karo.

Ujeeddada guud ee dabagalka iyo qiimeyntu waa in lagu hubiyo in hirgelinta siyaasaddu ay ku socoto jihadii loo dejiyay, lana xaqiijiyo in khayraadka, dadaallada, iyo hawlaha la fulinayo ay si wax ku ool ah ugu biirayaan gaarista natiijooyinka la hiigsanayo. Sidaas darteed, dabagalku wuxuu noqon doonaa hab joogto ah oo lagu ururinayo xogta, lagu cabbirayo waxqabadka, laguna qiimeynayo heerka fulinta ee hawlaha siyaasadda iyo sida ay u kala mudanyihiin, halka qiimeyntuna ay noqon doonto hab waqtiyo cayiman lagu eegayo waxtarka, wax ku oolnimada, ku habboonaanta, iyo waaritaanka hirgelinta siyaasadda.

Wasaaradda Dhallinyarada iyo Isboortiga Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya ayaa yeelan doonta mas'uuliyadda guud ee hagidda, isku dubbaridka, iyo kormeerka nidaamka dabagalka iyo qiimeynta siyaasaddan. Wasaaraddu waxay dejin doontaa qaab hawleed iyo habraacyo cad oo lagu hago ururinta xogta, warbixinta, dib u eegista, iyo cabbiridda natiijooyinka. Sidoo kale, Wasaaraddu waxay xaqiijin doontaa in hay'adaha ay khusayso hirgelinta siyaasadda, sida dowlad goboleedyada, gobolka Banaadir, xiriirrada isboortiga, Guddiga Olombikada Soomaaliyeed, iyo daneeyayaasha kale, ay qaataan doorkooda ku aaddan xog ururinta, warbixinta, iyo ka qaybgalka dib u eegista joogtada ah.

Si loo xaqiijiyo dabagal wax ku ool ah, waxaa lagama maarmaan ah in laga soo saaro siyaasaddan qaab cabbir oo leh tilmaamayaal cad oo la fahmi karo isla markaana la cabbiri karo, kuwaas oo ku saleysan ujeeddooyinka iyo mudnaanta istiraatiijiga ah ee siyaasadda. Tilmaamayaashaas waxay ka koobnaan karaan dhinacyo ay ka mid yihiin horumarka dib u habaynta hay'adaha isboortiga, tirada iyo tayada kaabayaasha dib loo dhisay ama la dayactiray, kororka ka qaybgalka bulshada ee isboortiga, tirada ciyaartooyda iyo xirfadlayaasha la tababaray, tirada tartamada la qabtay, heerka ka qaybgalka haweenka iyo dadka baahiyaha gaarka ah qaba, iyo mugga/xaddiga maalgelinta iyo taageerada ku timid hab abaabulan. Tilmaamayaashani waa inay noqdaan kuwo u suurtageliya Wasaaradda iyo daneeyayaasha kale inay si dhab ah u cabbiraan horumar ama dib u dhac kasta oo ka yimaadda hirgelinta siyaasadda.

Nidaamka dabagalku waa inuu ku dhisnaadaa warbixin joogto ah oo ka timaadda dhammaan heerarka fulinta. Hay'adaha iyo daneeyayaasha ku lugta leh hirgelinta siyaasadda waa inay diyaariyaan warbixino xilliyo cayiman lagu soo gudbinayo, kuwaas oo lagu muujinayo hawlaha la qabtay, heerka horumarka, caqabadaha jira, casharrada laga bartay, iyo talooyinka horumarinta leh. Wasaaradda ayaa ururin doonta, falanqeyn doonta, isla markaana mideyn doonta warbixinnadaas, si ay uga soo saarto sawir guud oo ku saabsan heerka hirgelinta siyaasadda ee dalka. Habkan ayaa awood siinaya in la helo xog sax ah oo waqtigeeda ku timaadda, taas oo saldhig u noqon karta go'aan qaadasho ku dhisan xaqiiqo iyo caddeyn.

Qiimeynta siyaasaddan waa in loo fuliyaa si qorsheysan oo heerar kala duwan leh. Waxaa muhiim ah in la sameeyo qiimeyn dhexe oo lagu eegayo halka ay marayso hirgelintu, loona qiimeeyo waxqabadka, caqabadaha, iyo heerka la jaanqaadidda yoolasha la dejiyay. Sidoo kale, dhammaadka muddada siyaasadda waa in la sameeyo qiimeyn dhameystiran oo lagu go'aaminayo heerka guusha, waxtarka, iyo saameynta guud ee siyaasaddu ku yeelatay horumarinta isboortiga dalka. Qiimeyntaas kama dambaysta ah waa inay sidoo kale horseed u noqotaa talooyin lagu hago dib u eegista siyaasadda ama diyaarinta siyaasadda xigta.

Waxaa kale oo muhiim ah in nidaamka dabagalka iyo qiimeyntu uusan ku koobnaan cabbiridda waxqabadka oo keliya, balse uu noqdo hannaan waxbarasho iyo hagaajin joogto ah. Natiijooyinka ka soo baxa dabagalka iyo qiimeynta waa in si toos ah loogu isticmaalaa hagaajinta qorsheyaasha fulinta, dib u habaynta mudnaanta, xallinta caqabadaha, iyo xoojinta meelaha ay ka muuqato fursad ama guul.

Si loo ilaaliyo daahfurnaanta iyo isla xisaabtanka, waxaa lagama maarmaan ah in natiijooyinka muhiimka ah ee dabagalka iyo qiimeynta lala wadaago daneeyayaasha ay khusayso, si loo xoojiyo kalsoonida, wada shaqeynta, iyo lahaanshaha guud ee siyaasadda taasoo sare u qaadaysaa fahamka wadajirka ah ee ku saabsan horumarka la gaaray, meelaha daciifka ah, iyo talaabooyinka xiga ee loo baahan yahay.

Ugu dambayn, dabagalka iyo qiimeynta Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliyeed waa inay noqdaan tiir muhiim u ah dhaqangelinta siyaasadda. Marka la helo nidaam dabagal iyo qiimeyn oo shaqeynaya, waxaa suuragal noqon doonta in siyaasaddani si wax ku ool ah u miro dhaliso, isla markaana ay Soomaaliya yeelato hannaan isboorti oo horumar, tayo, iyo waaritaan ku dhisan.

16. GUNNAANAD

Gebogebadia, Siyaasadda Qaran ee Horumarinta Isboortiga Soomaaliyeed waxaa ay u tahay buddhig dib u soo noolaynta, dib u habaynta, iyo casriyaynta isboortiga dalka. Waxay si cad u qeexaysaa aragtida qaran, mabaadii'da gahaysa, iyo mudnaanta istiraatiijiga ah ee looga baahan yahay Soomaaliya si ay u yeelato nidaam nidaam isboorti oo tayo leh, loo dhanyahay, hugan oo waara. Siyaasaddani waxay sidoo kale caddaynaysaa in isboortigu aannu ku koobnayn tartan kaliya, balse uu yahay aalad qaran oo wax ku ool u ah horumarinta bulshada, xoojinta midnimada, kobcinta caafimaadka, dhiirrigelinta dhallinyarada, iyo sare u qaadista magaca dalka.

Hirgelinta siyaasaddan waxay u baahan tahay hoggaan adag, hannaan maamul hufan, iskaashi joogto ah, iyo ka go'naan ay wada yeeshaan dhammaan daneeyayaasha ay khusayso. Wasaaraddu waxaa ay leedahay doorka hoggaamineed, balse guusha siyaasaddani waxay ku xirnaan doontaa wada shaqaynta hay'adaha dowladda, xiriirrada isboortiga, dowlad goboleedyada, gobolka Banaadir, hay'adaha waxbarashada, ganacsiga gaarka loo leeyahay, bulshada rayidka, ciyaartooyda, iyo bahwadaagta caalamiga ah.

Sidoo kale. waxaa lama huraan ah in la helo shuruuc iyo habraacyo dhammaystiran, hay'ado awood leh, maalgelin joogto ah, kaabayaal shaqeynaya, iyo nidaam dabagal iyo qiimayn, si loo hubiyo in yoolasha siyaasadda ay isu bedelaan natiijooyin la taaban karo. Haddaba haddii si buuxda loo dhaqan geliyo, siyaasaddani waxay horseedi kartaa koboc muuqda oo ku yimaada tayada isboortiga dalka iyo in Soomaaliya dib u soo ceshan karto maqaamkeedii isboorti ee heer gobol, heer qaaradeed, iyo mid caalamiba. Sidaasi darteed, siyaasaddani waa in loo qaataa ballan qaran iyo maalgashi istiraariiji ah oo ku wajahan dhallinyarada Soomaaliyeed iyo sumcadda dalka si isboortigu u helo matalaad Sharaf leh gudaha iyo dibaddaba.